

בס"ד, מוסף יתד נאמן • י" מרחשוון תש"פ • גליון 4 • פרשת לך לך

שבת קדש

מִן נִגְנוּ אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ
אֶהָא
רַבְּנוּ הַגָּדוֹל, עֹזְבֵת אוֹתָנוּ לְאִמְנוּתָנוּ
אֲרָאִים וּמַצּוּקִים אֶחָד בְּלוֹחוֹת חֲבֵרָה
גִּבּוֹר יִדְיָהֶם שֶׁל אֲרָאִים,
וְנִכְכִּירָה נַחֲלַת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאָרָה,
עֲמוּד הָאֵשׁ אֲשֶׁר הָאִיר עֵינֵינוּ יִשְׂרָאֵל
בְּחֻשְׁכַּת הַגְּלוּת וּבְנִכְכִּי הַתְּקוּפָה.
רֹאשׁ גּוֹלַת אֲרִיאֵל, יְחִיד הַדּוֹד וְסֵלֶאוֹ, אֹר הָעוֹלָם
מִשְׁעָן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
אֲבִיהֶם וְלִיבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וּמִנְחֵיכֶם,
הִיָּה לְבֵית יִשְׂרָאֵל לְחֻמַּת אֵשׁ כְּצוּרָה,
וַעֲשֵׂה שְׁלֹא תִשְׁתַּכַּח תּוֹרַת מִיִּשְׂרָאֵל.
מַעֲתִיק הַשְּׁמוּעָה,
יִגַּע בַּעֲשׂוֹר אֶעֱבֹדָתוֹ בַּחֲזוּרָה,
וְלֹא מִהֵנָּה אֶפִּילֹו בְּאֶצְבַּע קִטְנָה,
אִישׁ הָאֲמִתּוֹ.
רַבֵּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל
קִדִּישׁ ה', הַגָּאֹן הַחֲסִיד הָאֲמִתִּי,
מִדְּגָא וּרְבִנָא

רבי אלעזר מנחם מן
זצוקללה"ה
בהר"ר עזריאל ז"ל
שך

רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה
בַּעַל ה"אֲבִי עֲזָרִי" עַל הַרְמַב"ם
בַּעֲמֻק עֵינָיו בַּחֲזוּרָה
הַעֲמִיד תַּלְמִידִים לְאֵלִים כָּל קְצוֹת תֵּבֵל

תּוֹרַתוֹ יִרְאֵתוֹ וְקִדּוּשׁוֹ וְרָחוּ וְהָאִירוּ שְׁמֵי הָאֵל
לְמַעַל מִמָּאָה שָׁנָה
עַד עַתָּה כִּבְנוּ הַמַּאֲדִירוֹת בְּלֵיל הַיּוֹם
לְסִפְרָה "וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֻׁמֵּה"

הציבי לך ציונים

ציוני דרך, תמרורי מופת ניצוצי הוד ומעשי מרגן ורבנן

רבנו הגדול

מרגן בעל 'חזון איש' זצוק"ל מרגן בעל 'אבי עזרי' זצוק"ל

תשי"ד - תש"פ

תשס"ב - תש"פ

מה אומר

"והוא יחיה פרא אדם" (טז, יב)

הרי הפיצוץ של חליף המדינה האסלאמית, אבו בכר אל-בגדאדי שר"י, עדיין לא שכח. כלבים מאומנים של הצבא האמריקאי רדפו אחריו בתוך מנהרה ללא מוצא, והוא פוצץ עצמו יחד עם שלושה מילדיו. ובשתי מילים: "פרא אדם"

לאחר פיגוע מגדלי התאומים בארה"ב, כאשר בני ישמעאל הפתיעו והרעידו את העולם כולו, נשא הגה"צ רבי שלמה ברעוודא זצ"ל שיחה בה התעכב על הגדרת ישמעאל כ"פרא אדם" ועל משמעותה המעשית לגבינו:

מה זה פרא אדם? יש לו שכל כמו אדם, הוא חכם גדול להרע, הוא יכול לתכנן דברים כאלו ששלטונות ארה"ב עדיין חמומים ממנו... הוא יכול לתכנן הרבה דברים מתוחכמים מאוד, אבל בהנהגתו הכללית בחיים הוא כמו "חיית פרא" - ומשולל מכל אנושיות

כשהוא רוצה ללמד לקח את שונאו, ואומרים לו: "אפשר ללמד את חלקך הזה ללא אכזריות של חיי אדם!" הוא עונה כך: "מה זה חיי אדם?"... לא צריך להביא דובים, אריות ונמרים. ישנם הרבה פראי אדם וגם הם סוג של חיה - כי אין בהם את הא' ב' של האנושיות.

כאן תיאר הרב ברעוודא התנהגות טיפוסית של אותו פרא-אדם, במקרה מסוים אותו זכר מצעירותו כאשר למד בארץ ישראל ויהודי נכנס בטעות לכפר ערבי. מפני כבוד חשבת נדלג על התיאור לטובת המסר עצמו:

"אחותו" של החפץ חיים

"אמרי נא אחתי את למען ייטב לי
בעבורך וחייתה נפשי בגללך" (יב, יג)

הגמרא בסנהדרין (ה.) אומרת שכאשר ירד רבה בר בר חנה לבבלי, הודיע רבי חייא לרבי: "בן אחי יורד לבבלי יורה ירד ירד" וכו' ואילו כאשר ירד רב לבבלי הודיע רבי חייא לרבי: "בן אחותי יורד לבבלי יורה יורה ירד ירד" וכו'. שואלת הגמרא מדוע קרא לו בן-אחי ולו בן-אחותי? ועונה שזה על שם חכמתו כלשון הכתוב במשלי (ז, ד) "אמר לחכמה אחתי את". פירש"י: "שהיה רב חכם ביותר קרי ליה בן אחותו".

זאת התורה

מעניי פרשת השבוע
• הרב רפאל ברלזון •

לא ללמד על עצמו יצא

"ומלכי צדק מלך שלם
הוציא לחם ויין והוא כהן
לק-ל עליון" (יה, יח)

המילים "הוציא לחם ויין" לכאורה לא ניצבות במקומן בלשון הכתוב! האם לא היה צריך להיות הלשון "ומלכי צדק מלך שלם" - והוא כהן לקל עליון - הוציא לחם ויין?

ביאר על דרך הדרשנים, הגאון רבי מאיר שפירא זצוק"ל שזה עתה היה יום היארצייט שלו: מלכי-צדק הוא שם בן נח שהייתה מידתו כוח התורה, כנודע מבית מדרשו של שם-ועבר. אברהם אבינו הייתה מידתו חסד, גמילות חסדים והכנסת אורחים.

כאשר נפגשו שני הצדיקים הללו - שר התורה ושר גמילות חסדים - למד אחד מהשני את מעלותיו, את דרכו המיוחדת בעבודת השם. זהו שרומז הכתוב ואומר: ומלכי צדק הוציא לחם ויין, היינו שהוציא ולמד מאברהם אבינו מידה זו של הכנסת אורחים בלחם ויין, ואילו הוא - היינו אברהם אבינו - הוציא ממלכי-צדק את המידה של כהן לק-ל עליון, ללמוד תורה יומם ולילה (מרגניחא דר' מאיר).

מדור זה
מוקדש לזכרו של
ידידנו, הרה"ג
רבי יששכר דב רובין זצ"ל
בעל יצירת הענק
'טללי אודות'

שבת קדש

י"ל ע"י יתד נאמן • ז'בוטינסקי 108 ב"ב

להארות, הערות ומראי מקומות:

טל. 03-6170800 • פקס: 03-6150907 • דוא"ל: kodesh@yated.net

לנו "رجل البرية"?

התורה מגדירה את ישמעאל "פרא אדם", וכלשון
ישמעאל "رجل البرية" - אך מה זה אומר לנו? האם
זה רק בגדר סיפור-דברים, או שבתוך זה גופא טמון
הגילוי כיצד להינצל מאותו פרא-אדם?!

צריכים להתחזק מאוד בלהיות "בני-אדם"!

אכן זה קשה! שכנים גרים בבית משותף,
זה יושב בסוכתו וזה יושב בסוכתו, זה
רוצה לשמוע עכשיו איזו הקלטה
של חזנות בקולי קולות, והשני
רוצה ללמוד עכשיו או לנח.
אבל הראשון מתעקש אני
רוצה לשמוע עכשיו
חזנות! ואני אומר:
לא ידעתי ש"חיה"
חייבת בישיבת סוכה.
למה אתה יושב כאן? תלך
לשרה!...

רוצים דוגמא מובהקת לזה?
תיסעו בכביש ראשי ותראו את הנהגים
ה"האדיבים" אזי תיווכחו לדעת מה זה פרא-
אדם כינינו. אמרתי פעם למישהו: אם החפץ
חיים היה נוהג - היה לוקח לו יומיים להגיע מבני-
ברק לירושלים...

לדעתי רוצה הקב"ה לומר לנו משהו, בזה שכח דווקא
בבני אדם אלו שהם פרא אדם... אם אנחנו כעצמנו
היינו "בני-אדם" לא היינו מקבלים מכות מהקב"ה
ע"י "פרא-אדם". האם כל מה שהם מבצעים
כאן בארצנו הקדושה זה לא "פרא-אדם"?
אצלם זו שמחה לשחוט ילד קטן! מה
הוא עשה הילד הזה? אם אשה
הולכת למכולת אז רוצחים
אותה, למה? אם אתה רוצה
להתנגד לשלטון אז תתחיל עם
חילים ושוטרים!

"לא, אני צריך ללמד אותם משהו -
ולא אכפת לי עם מי!"

אבל הם חפים מפשע!

"אז מה? שום דבר לא קיים בעולם מלבד המטרה
שלי!"

ישנם כל מיני רשעים, אבל הוא מתייחד בכך שהוא
"פרא", ומכיוון שבו בחר הקב"ה לבצע את שליחותו אנחנו

על החינוך הטהור, הופיע להשתתף גם מרן החפץ חיים זצוק"ל. באותן
שנים היה עדיין הח"ח יותר בגדר צדיק נסתר, ועדיין לא יצא טיבו
וטבעו בעולם בנוגע לפעילות ציבורית. אז התפלא האור שמח מה גרם
להופעתו, שכן היה ידוע לו שהוא לא הוזמן.

גישש אצלו האור שמח מה שמועה שמע ובא, ונענה שהוא שוהה
במקום מכיוון שאחותו עוברת ניתוח. החל להתעניין על דבר אחותו,
מחלתה, רופאה ודרכי הטיפול, ואז התחייך הח"ח והסביר שלא מדובר
באחות ביולוגית כי אם בתורה הקדושה הקרויה אחות - אותה רוצה
הצאר לנתח לנתיים!...

עפ"י ז' נתן הגאון רבי שמואל דוד וולקין זצ"ל (בחיבורו "רמת
שמואל"), טעם לשינוי הלשון של אברהם אבינו שביקש משרה "אמרי
נא אחתי אתי" לפי שהוא לשון המשתמע לתרי אנפין. שהרי אברהם היה
טפל לשרה בנביאות (כמובא ברש"י בראשית כא, יב) וא"כ לרוב חכמתה
יכל לקרוא לה אחותו, היינו אחותו בחכמה ובנבואה. ובאופן זה אין בו
משום למדו לשונם לדבר שקר...

והוא מסיים ב"סיפור נאה" אותו שמע ממרן בעל אור שמח זצוק"ל:
באסיפת החינוך הנודעת שהתקיימה בפטרבורג, כאשר גזר הצאר

אמרי נטע

חכמה ודעת • פניני עיון ופשט
• משיעורי וכתבי רבי אליהו דיסקין שליט"א •

וקראת ישועה חומתִיךְ

וַיֹּאמֶר לָהּ מֶלֶאךָ ד' הִנֵּה הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וְקִרְאָת שְׁמוֹ יִשְׁמַעְאֵל כִּי שָׁמַע ד' אֶל עֲנִיָּךְ (טז, יא)

נפלאות, ומבואר בסדר הגאולה העתידה תהיה על הדרך שהיתה בגאולה ממצרים. והרי שם ארבעה חומשים מישראל מתו בשלשת ימי האפילה, ולא זכו ליגאל אלא אחד מחמישה. ואמר ב"שמו"ד (יד, א) שהיה להן שדרות ושלטונות מן המצרים ועושר וכבוד, ולא היו רוצים לצאת ולכן לא זכו ליגאל.

ועוד אמרו ז"ל, "בזכות שלשה דברים נגאלו ישראל ממצרים בזכות שלא שינו שמם לשונם ולבושם". ויש כאן דבר פלא שהרי היו מהן שעבדו ע"ז במצרים, וזה לא עיכב את גאולתם. ואילו ח"ו היו משנים שמם, לבושם, או לשונם, לא היו נגאלים, והוא תימה לכאן, שהרי זה לא איסור דאורייתא ולא איסור דרבנן, וכי זה חמור יותר מע"ז?

והתשובה היא, שזה מה שמר עליהם ליבדל מהמצרים. ואם ח"ו היו משנים שמם, לשונם ולבושם, בכדי להרמות למצרים לא היו זכאין ליגאל. ולענין הגאולה, זה חמור יותר מע"ז. והוא נורא למתבונן! ועל דרך זה בגאולה העתידה, וכדברי מרן מהר"ל, התנאי ליגאל הוא ליבדל לגמרי מתרבות הרחוב ותרבות העולם הקלוקל.

תקנת שאלת גשמים

שינוי במשנה (תענית י, א) דבשבעה במרחשון שואלין את הגשמים, ט"ו יום אחד החג, כדי שייגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, אבל סוף זמן שאילת גשמים הוא בחג הפסח. ומקשין העולם: מפני מה לא תקנו גם

וכתב בבעל הטורים וז"ל: ד' במסורה [היינו שיש ד' פעמים בתנ"ך תיבת "וקראת", ללמד שיש קשר בין כל הד' מקראות]. הראשון – כאן, "וקראת שמו ישמעאל". והשני – "וקראת אתכם הרעה באחרית הימים". והשלישי – "וקראת שמו עמנואל", והרביעי – "וקראת ישועה חומותיך". ובא לרמוז במקראות אלו, שע"י קריאת ישמעאל "וקראת הרעה אתכם באחרית הימים", אך ע"י קריאת עמנואל [שהוא תפילה, אמונה וביטחון] אז יזכו לקיום "וקראת ישועה חומותיך".

ויש להוסיף על דברי בעל הטורים מה דמטו משמיה דמרן הגר"ל דיסקין זיע"א, דבאחרית הימים ישארו בישראל [ממלחמת גוג ומגוג] רק אותם שיבדילו עצמם מהתרבות והאווירה הכללית של טומאת הרחוב שבאה מקלוקל האומות.

ויש לרמוז זה במקראות אלו, דע"י "וקראת שמו ישמעאל" יתקיים "וקראת אתכם הרעה באחרית הימים", והעצה לינצל מפורענות ישמעאל באחרית הימים זהו ע"י "וקראת ישועה חומותיך", דכפי מה שנתחזק כל אחד ואחד בכיתו, לעשות חומה כצורה כנגד התרבות הקלוקלת של הרחוב – כך יזכו בס"ד ל"ישועה".

ויש להרחיב בזה. דהנה נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו

פניני עיון ופשט בפרשת השבוע • משיעורי וכתבי רבי אליהו דיסקין שליט"א •

וַאֲעֲשֶׂךָ לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאַגְדִּלְהָ שְׁמֶךָ וְהָיָה בְרָכָה (יב, ב)

אז"ל בברכות (פ): "כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה" [היינו בברכה שפותחת בברוך]. והקשו התוס' שם מברכה ראשונה של תפילת שמו"ע שאין מזכירין בה מלכות, ותידעו דכיון שאומרים "א-לוקי אברהם" הוי כמו "מלכות", דאברהם אבינו המליך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו.

וי"ל דזה מרמז כמה שאמר כאן הקב"ה לאברהם "והיה ברכה", היינו דע"י שאומרים "א-לוקי אברהם" בזה מתקיים השם של "ברכה". ונראה בס"ד מקור נפלא ליסוד הנ"ל של התוס', דהנה בילקוט תהלים (טז) למדו דין זה [שכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה] ממש"נ "ארוממך א-לוקי המלך". וכוונת המדרש ללמוד את זה מהמשך הכתוב "ואברכה שמך", היינו דהתנאי לשם ברכה זה להזכיר מלכות.

והנה כשירת הים נאמר "א-לוקי אבי וארוממנהו", ופירושו, דכשם שמקימין "ארוממך" ע"י שמזכירין "א-לוקי המלך" [שהוא המלכות], כך גם כשמזכירין "א-לוקי אבי" [היינו א-לוקי אברהם] גם בזה מתקיים "וארוממנהו".

וְאֵת הַצֶּפֶר לֹא בָתַר (ט, י)

ויש לדקדק, מכיון שהיו שני עופות מפני מה נאמר "צפור" בלשון יחיד. ובאבן עזרא כתב "כי צפור שם כלל", אך עדיין צריך טעם לזה. ונראה בזה, דהנה הרמב"ן כתב וז"ל: "נתן התור והגזל איש לקראת רעהו כי גם הם היו בברית אבל לא בתר אותם בתווך כי בכל העוף

הקרב נאמר לא יבדיל, עכ"ל.

והנה בענין הברית פירש רש"י וז"ל: "דרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבוד בין בתריה", ע"כ. ובאור הענין דהוה סימן שכמו שני חלקי הבהמה הן שני חלקים שהן אחד [שכאו מבהמה אחת], כן כריתת הברית מורה על אחדות שני הצדדים שהן שנים שהן אחד. ומעתה יש להבין, כיון שנתן התור כנגד הגזל ולא בתר אותם כלל, אם כן איזו שייכות יש להן לברית.

ונראה בזה, דהרי בכל מקום שמקריבין "קן" של שני תורים או שני בני יונה זה נידון כמו קרבן אחד שלם. ועיין בזה באריכות בחי' מרן רי"ז הלוי ז"ל (מעשה הקרבנות יד, ב). ונמצא דגם כאן התור והגזל היו נחשבים כנגד קרבן אחד שלם המורכב משני עופות, וכשנתן התור כנגד הגזל, והאש שהיא שלוחו של שכינה עברה בתווך זה נחשב כאילו יש שני חלקים מתוך שלם אחד. ולכן גם התור והגזל שייכים לברית.

ונמצא לפ"ז דכל ענין מעשה הברית של התור והגזל היה רק מצד ששתיהן נחשבים כמו אחד, ולכן בדווקא כאן אמרה התורה "צפור" בלשון יחיד, ללמד ששתיהן נחשבים כצפור אחד שנחלק לשנים, ולכן נחשב שגם בהן נעשה מעשה ה"ברית" [קצת ילה"ע על דברינו דהרי בקרבנות אין מכיין תור כנגד בני יונה, ואילו כאן היה תור וגזל, ויש ליישב].

וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאַרְצָן עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֵלוֹן מוֹרָה... לְזַרְעָךְ אֶתְּןָ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (יב, ו-ז)

הנה המקום הראשון שבו הובטח אברהם אבינו ע"ה על ארץ ישראל היה בשכם. והטעם בזה נראה, משום דשכם זו היא הנקודה האמצעית שבארץ ישראל. שהרי שכם היא משלשה ערי מקלט, ותניא בפרק אלו

יפה גדרשה

עיון ולקח מפרשת השבוע

• י. סופר •

כגודל ההשתוקקות – כן גודל החביבות

מהטעם הראשון של רש"י למדנו, שהדבר מתחבב אצל האדם כשהוא מחפש אחריו ומשתוקק אליו זמן רב קודם השגתו, ואילו היה בא לו אותו דבר עצמו בהיסח הדעת ובלא התשוקה להשגתו – לא היה הוא חביב בעיניו.

ולמדנו בכאן לענין לימוד התורה, כי מי שהוא יד"ש ומשתוקק מאוד להבין אמיתות הדברים ויגע ומשתדל לחפש אחריהם כפי כוחו זמן רב, אז כשזוכה שהדברים מתבררים אצלו ומשיגם,

הם חביבים בעיניו למאוד. אבל מי שאינו משתוקק מאד להשגתו, והדברים באו לו בקלות בלא יגיעה וחיפוש, אז נופל בהרבה חשיבות הדברים אצלו.

והנה ידוע שכל דבר שעושה על האדם רושם גדול של שמחה (וכן ח"ו איפכא) – את זה הוא זוכר זמן רב, והדבר נשאר חקוק מאוד בזכרונו. אבל דבר שאינו משתוקק אליו, והשגתו אינה משמחתו, זה הדבר אינו עושה רושם עמוק בנפשו, ובזמן קצר הוא משכחו, וע"ד שאו"ל בפ"ו דשבועות "מילתא דלא רמיא עלי דאינש לאו אדעתיה".

וממילא יוצא מכאן שהזכרון לזכור את תלמודו הוא לפי ערך רוב תשוקתו והשתדלותו להשגת התורה, ולפי רוב השמחה שבא לו בהשגת דבר מדברי תורה, כן יהא זכירתו כמה שלמד.

ובביאור הטעם השני, שאמרנו שלכן לא הודיע לו מיד לאיזו ארץ ילך כדי ליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה, נראה דהיינו טעמא, לפי שאע"פ שכל פסיעה שהולך הוא מקיים מצות הקב"ה שאמר לו לך, מ"מ כבר מעורב בו צד הנאה, מאחר שיודע שבכל פסיעה הוא מתקרב למקום מנוחה, והיה מתעורב בזה כעין תעורבות של שלא לשמה.

משא"כ כשאנו יודע להיכן ילך, ואינו יודע אם בהליכתו הוא מתקרב למקום שהשי"ת יראה לו לכסוף, נמצא שאינו עסוק אלא בקיום מצוות השי"ת שאמר לו לך לך אל הארץ אשר אראך, והרי הליכתו לש"ש בלבד.

(ברכת פרץ, למרן בעל הקהלות יעקב זצוק"ל)

לך לך מארץך
וממולדתך ומבית
אביך אל הארץ
אשר אראך (יב,א)

"לא גלה לו הארץ"
מיד כדי לחבבה
בעיניו, ולתת לו
שכר על כל דבור
ודבור" (רש"י)

שחמשה עשר יום קודם הפסח יפסיקו לשאול את הגשמים, מפני העולים לרגל בפסח.

ויש שתדעו, שתקנת עולי רגלים היא סיבה מספקת בשביל שלא להתחיל לשאול את הגשמים. אבל אחרי שהתחילו לשאול, זה לא טעם מספיק שיתקנו להפסיק לשאול, מפני עולי רגלים.

ועוד שמעתי שיש מתרצים, שהעולים לרגל לחג המצות יוצאים מביתם בימות החורף, ומכינים עצמם למצב שיהיו גשמים. אבל העולים לרגל לחג הסוכות, יוצאים מביתם בימות הקיץ, ואין דעתם להכין עצמם לימות הגשמים. ולכן דואגים להם ולא שואלים את הגשמים עד שיחזרו לביתם.

אך נראה לומר בזה תירוץ נפלא, על פי מעשה ששמעתי מיהודי תלמיד חכם שהתגורר בכחותו בכני ברק, וכך סיפר: שנה אחת חל ראש חודש ניסן בשבת. מרן הסטייפלער זצוק"ל השכים קום כדרכו, להספיק עוד לפני התפילה לברך ברכת האילנות. כדרכו אל האילנות כחצר בית הכנסת לדרמן, היה מכשול גדול של ברזלים, והסטייפלער טיפס על כל הברזלים, והצליח להגיע לאילן לברך. ואז אותו יהודי ראה דבר מעניין: הסטייפלער מתאמץ בכל דרך לנסות לחזור מהמקום אליו טיפס, והוא לא מצליח להתגבר על המכשולים שבדרך. מיד רץ הבחור לעזור לסטייפלער לטפס, ובקושי רב הצליחו לחזור.

שאל אותו הסטייפלער: איך בדרך הלוך הצלחת לעבור כל כך בקלות, ובחזור לא הצלחת? והשיב הוא עצמו מיניה וביה: בדרך הלוך, הייתה לי השתוקקות גדולה למצוה, וממילא התגברתי על כל המכשולים, ושום דבר לא הפריע לי. אבל בחזור, לאחר קיום המצוה, היה לי כבר פחות כוח ורצון.

ועל פי המעשה הזה מבואר החילוק בין ערב פסח למוצאי סוכות. כשעולים לרגל בערב פסח, לעלות ולראות פני ד', וכי משהו מרגיש שיש גשם? הרי כולם חיים בהרגשת "קומה ונעלה ציון אל ד' א-לוקינו"! אין מקום בהרגשת הלב למחשבות על גשמים. אבל כשחוזרים מירושלים, עוזבים את עיר ד' א-לוקינו – אז מתעוררים כל הקשיים, והגשם מפרע. לפיכך בניסן לא הוצרכו להפסיק שאילת גשמים משום עולי רגלים, ורק בתשרי הוצרכו לזה.

הן הגולין (מכות ט): "ושלשת, שיהו משולשין, שיהא מדרום לחברון כמחברון לשכם ומחברון לשכם כמשכם לקדש" וכו'. ונמצא לפי"ז ששכם נמצאת בדיוק במרכז הארץ.

ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך
והיה ברכה (יב,ב)

ובפירש"י, ואעשך לגוי גדול זה שאומרים א-לוקי אברהם. ואברכך, זה שאומרים א-לוקי יצחק, ואגדלה שמך זה שאומרים א-לוקי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן, ת"ל והיה ברכה בך חותמין ולא בהם, ע"כ.

יש לרמוז בזה עפ"י דברי הגר"א על מה ששינו באבות: "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". ואמר הגר"א, דמיום שחרב ביהמ"ק אין לנו "עמוד התורה" בשלימותו, וכמש"נ באיכה "מלכה ושריה כגויים אין תורה" ולכן מתפללין "שיבנה ביהמ"ק כמחרה בימינו ותן חלקנו בתורתך". וכן "עמוד העבודה" נחסר מאד שהרי אין לנו קרבנות, ונשארה לנו רק התפילה במקום הקרבנות. אך עמוד ה"גמילות חסדים" נשאר בשלימותו. ובזכות שנתחזק בזה נזכה ליגאל ויחזרו לנו גם עמודי התורה והעבודה. עכת"ד.

והנה אברהם היה "עמוד החסד", ויצחק [שהיה עולה תמימה] היה "עמוד העבודה", ויעקב [איש תם יושב אהלים] היה "עמוד התורה". וזהו שאמר – "יכול יהיו חותמין בכולן", ה"חתימה" היא רמז לדוד אחרון, שיכול יהיו "חותמין" אז בכל שלשת העמודים, ת"ל והיה ברכה, בך חותמין, שהזכות של ה"חתימה" שהוא ברור אחרון, יבוא מכוח "עמוד החסד" שזהו מידתו של אברהם אע"ה. ומכוח זה יחזור שאר העמודים.

תזרי זהב

מקרא, הלכה ואגדה

• ערוך ומעובד משמועות ושיעורי בעמח"ס "חבצלת השרון" •

אליהו מלאך הברית

ב. אליהו - שליח הקב"ה להיות מקיים הברית

אכן נראה בס"ד, כי אין שיעור השכר רק לבוא ולראות בעיניו בקיום הברית, כי אם למעלה מכך. ויסוד לדברים נראה מסוגיא דשבת (קלז,ב): "המל אומר אקב"ו על המילה, אבי הכן אומר אקב"ו להכניסו וכו', העומדים אומרים כשם שנכנס לברית" וכו'.

ומכבר תמהנו בפשטן של דברים, מהיכתי תיתי חיילא חובת אמירה מסוימת על העומדים שם, ומסדר הגמ' מבואר כי אמירתן חלק מחובת סדרי הברית היא, כשם דאיכא ברכה למוהל ולאבי הכן, איכא חובת אמירה מסוימת לעומדים שם, אשר מבואר מזה כי אין זו אמירה נעימה גרידא, כי אם מכלל סדר הברית ותוקפה, והדבר מופלא, מה עניין העומדים שם אצל גוף וחפצא מעשה המילה.

וביותר, כי הנה בכ"י (י"ד ס' רסה) הביא להלכה לדברי המורדכי בשבת, כי יש חובה לעמוד בעת המילה, והביא לזה ראיה מקרא ד'ויעמוד כל העם בכרית', וכן מלשון הגמרא "העומדים שם אומרים" וכו'. ואף היא נפלאה מאיתנו, כי העמידה הנזכרת שם בקרא מכוונת על העומדים והבאים בכרית, ומה ענין אלו לענין העומדים אצל המילה.

וביארנו בזה בס"ד, כי מאחר וברית קודש היא הנכרת בין הנשמה הישראלית לארון כל ית"ש, הרי כל העומדים שם הם מקיימים ומעידים על הברית הזו, ותוקפה של ברית אינו רק בגוף עשייתה, כי אם גם ע"י קיומה בפני עדים, באופן דכל העומדים שם, הרי עמידתם שם היא מעשה קיום הברית, ואינה מקיימי הברית נמי, והוא אשר נתקן ונסדר סדר אמירה מיוחד למקיימי הברית.

והוא ביאור דברי המורדכי, כי מאחר וראינו שהעומדים הרי הם בכחינת מקיימי הברית, שוב הרי הם בכלל הברית, ולהכי נתבעים הם בעמידה, וכדין עמידה בכרית וכהמבואר במקרא הנ"ל.

אשר נראה מעתה הוא, כי באמת אליהו אינו רק בא לראות את הברית, כי אם הוא שליחו של הקב"ה לקיים את הברית, כי תוקפה של הברית היא בין איש הישראלי לקב"ה, ונתן לו הקב"ה לאלהיו שכר טוב שאלהיו גופא ישתלח מאתו ית', ויקיים את ברית הקודש בין הקב"ה לאיש הישראלי [ובכתובים ביארנו עד"ז עוד, כי כנגד זה עומד אבי הכן, הוא שליח הכן לכריתת הברית].

והוא אשר מעמידים את כסאו של אליהו, כי אין זה רק העמדת מקום ראוי לישיבתו מטעמא ד"הכנסת אורחים" גרידא, כי אם משום שליחותו מאת הקב"ה לקיים את הברית, ומשום כבוד המשלה, השליחות והשליח מציבים כיסא של כבוד לשם ולתפארת, והוא כסאו של אליהו, שליח השכינה לכריתת הברית.

ג. מחילת עוונות העומדים בכרית

וזכינו בזה לטוב טעם ודעת לדברי המורדכי שהובא ב"בני יששכר" (מאמרי חודש תשרי, מאמר ד' סק"ז, וכו' כספר אגרא דפרקא אות קמ"ו, ועי"ש ש' שלא מצאו מקומו), שהביא בשם הרב הקדוש שלמה מקראלין שאמר בשם המורדכי כזאת:

"כשעה שאמר לו הקב"ה לאליה שיהא ככל ברית מילה להעיד

ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם (יז,יא)

א. שכרו של אליהו - "אין עושין ברית מילה עד שאתה רואה"

מנהג כל ישראל להציב במקום ברית המילה כסא של כבוד, הנקרא כפי כל "כסא של אליהו".

וכבר נזכר ענין זה בפירוש הספורנו על התורה (בראשית יח,א עה"פ "וידא אליו ד' באלוני ממרא"), וזו לשונו:

"כי שם נימול אברהם אז, וכל ביתו נימולו אתו, שם הופיע הק-ל יתברך שכינתו לעמוד בכרית, כמשפט לכל כודתי ברית, כעניין 'אתם נצבים וכו' לעברך בכרית', וכעניין 'ויכרת... לפני ד'... ויעמוד כל העם בכרית' וכו', ואולי כשכיל זה נהגו להכין כסא בעת המילה ובמקומה".

וכן הוא בפירושו בספר שמות (ד,כד):

"קרה יום מילת בנו, אשר בו תשרה שכינה לעמוד בכרית, כעניין 'נימולו אותו', וידא אליו ד'. ואולי זאת היא סבת המנהג להכין כסא כבוד במקום המילה".

וריהטא דלישנא מבוארת לכאורה, כי ענין הכנת הכסא הוא משום כבוד שכינתו ית', הניצב לכרות ברית קודש.

ברם כבר אמרנו מילתנו, כי כסא זה "כסא של אליהו" קרוי הוא, ובאמת כי בזוהר הקדוש האריך בגודל מעלת כסאו של אליהו מלאך הברית, ונפץ ונראה כי אין הדברים סותרים זה לזה, ואדרבה.

וראשית כל דבר, הנה כך דרשו רבותינו בפרקי דרבי אליעזר (פכ"ט), אשר גם שם נזכר כסאו של אליהו:

"נחלקו [ישראל] לשתי ממלכות, ומלכות אפרים נמנעה מהם ברית מילה, ועמד אליהו זכור לטוב וקינא קנאה גדולה, ונשבע לשמים שלא להוריד טל ומטר על הארץ, ושמעה איזבל וביקשה להרוג אותו וכו', עמד אליהו ז"ל וברח לו להר חורב, ושם נגלה לו הקב"ה ואמר לו מה לך פה אליהו, קנא קנאתי, אמר לו לעולם אתה מקנא, קנאת בשמים על גילוי עריות, שנאמר פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, וכאן קנאת, חיך שאין עושין ברית מילה עד שאתה רואה בעיניך, מכאן התקינו חכמים לעשות כסא אחד מכובד למלאך הברית, שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית, שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים".

ובפרישה (יור"ד ס' רסה, סק"ה) כתב:

"נראה לי דלשכח אמר לו הקב"ה כן, כיוון דאתה מקנא לד' על מצוות מילה נתן לו השם יתברך זה לשכרו, ויש דורשין לגאלי אמר לו השם יתברך אתה מוציא לעז על בני שאינן מקיימין הברית, בעיניך תראה שמקיימין אותו, וכן משמע קצת הלשון, אבל קשה לומר כן שאלהיו הוציא דיבה, וגם א"כ מי כרית לאלהיו שיבוא וידאח בקיומו".

הרי, כי בשכר קנאותו לברית מילה, נתן לו ד' שכרו לראות בקיומה של הברית, ואין לך ברית בישראל עד שרואה אותה אליהו בעיניו, וקרא שמו "אליהו מלאך הברית". אלא דעדיין מבקשים אנו לידע מה ענין כבוד השכינה לכבוד אליהו הנביא.

היה לעולמים

דברי הימים ההם בזמן הזה

♦ י. סופר ♦

כנתינתה כך נטילתה

את אלפי האברכים המגיעים כמדי בוקר להיכלותיה של מיר בשכונת בית ישראל, מקדמות מודעות אבל כואבות: ברוך דיין האמת. ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל, מנווט הספינה וקברניטה – נלקח

לבית עולמו.

זקני מיר ויודעי קורותיה, מצביעים על פרשת השבוע בו עלתה נשמתו בסערה – פרשת וירא, בה נקראת פרשת העקידה, ומספרים ברטט:

מעט יותר מחמישים שנה קודם, הגיעה ארצה משפחת פינקל מארה"ב. אבי המשפחה, רבי אליהו מאיר מזהיר שיקנו, הגיע לעשות את הימים הנוראים במחיצת דודו, מרן ראש ישיבת מיר הגאון רבי אליעזר יהודה זצוק"ל.

לפי התכנית, עם שובכם, עוד מספר ימים, יצטרף אליהם גם בנם הצעיר, נתן צבי. העולם הצעיר הגיע, לבקשת הדוד הגדול, לתקופה לישיבת מיר שבירושלים, וההורים החליטו כי השהיה בישיבה הספיקה עבורו, ועליו לשוב לשיקגו, להשלים את חק לימודיו. בקשתו של הדוד להשאיר את העולם המחונו בישיבה, התקבלה בשלילה נימוסית.

המהפך אירע בראש השנה: בהפסקה שקודם קריאת התורה, התקבצו מספר נשים לביתו של רבי אליעזר יהודה, שם עשו קידוש

וטעמו מעט, כאשר את ההפסקה הזו מנצלת נכדתו של רבי אליעזר יהודה, רבקה שמואלביץ, בתו של מרן רח"ה הגר"ח שמואלביץ [לימים הרבנית רבקה אזרחי ע"ה, עזרתו בקודש של יבדל"ח הגאון רבי יצחק שליט"א, מראשי הישיבה הקדושה], והיא מספרת, בשפת האנגלית את תמצית מעשה העקידה – אותו תיקף יקראו בתורה בעיצומו של ראש השנה.

הסיפור, שנשמע בכשרון רב, חרש חריש עמוק בלבה של הרבנית שרה פינקל תחי', אמו של נתן צבי הצעיר, והיא עושה את חשבון נפשה: אברהם אבינו הקריב, פיזית, את בנו יחידו עבור רצון ד'. ואנוכי לא אקריב קרבן שכזה? ההחלטה התגבשה בלבם, והעניקה לעולם התורה את רבי נתן צבי ומפעליו העצומים עד עצם היום הזה.

והיו זקני מיר מהלכים אחר מיטתו של מי שכבש את יסודי גופו ומגבלותיו מדי שעה לכבודו ית', ומהרהרים כי מאת ד' היתה זאת: בקריאת העקידה נמסרה נשמתו של רבי נתן לתורה ולימודה, ובקריאת העקידה פורחת היא לגנוי מרומים, מסוכבת באלפי אלפים בני תורה ולומדיה!

עליהם, השיב אליהו, הלא ידעת שאני מקנא לשמך יתברך, ואם יהיה בעל ברית אבי הכן בעל עבירה לא אוכל לסוכלו, והשיב לו הקב"ה שיכפר לו. חזר אליהו ושאל פן יהיה המוהל בעל עבירה, והשיב לו הקב"ה שיכפר למוהל. חזר אליהו ושאל שמא הקהל העומדים שם יהיו בעלי עבירה ולא יוכל לסכלם להיותו קנאי, והשיב לו הקב"ה שישלח להם".

ובמושכל ראשון נראים עלינו הדברים כמדרש פליאה, אטו חשש גם אליהו מכל בעלי עבירות שיודמנו על דרכו, ונימא שימחל גם להם הקב"ה, ולמחילה זו מה עושה. ובכלל, לשם מה נזקק אליהו לסכול את עוונות העומדים שם.

אך לכל המתבאר לעיל הרי הדברים מכוונים ומבוארים, כי מבקש אליהו לעשות שליחותו ולקיים את הברית בינו ית' לאיש הישראלי, וככל שנמצא בין מקיימי הברית, אבי הכן, או המוהל או העומדים שם – בעל עבירה ח"ו, הרי שוב לא יכול אליהו לעמוד על שכרו ולקיים את ברית הקודש, ועל כן הבטיחו הקב"ה כי יושלם שכרו, באופן שימחלו כל עוונותיהם של כל מקיימי הברית.

ד. ביאת אליהו בליל הסדר – לשם קיום הברית

ולאשר קצרה היריעה וכבר ממשמשים אנו בשיפוליה, אחוי לך בקוצר למה שנהגו כל ישראל לפתוח שערי ביתם בעת אמירת "שפוך חמתך" בליל הסדר, וכבר כתב בערוך השולחן כי יש הנוהגים לומר "ברוך הבא" כדי להקביל פני אליהו הנביא. ובש"ת שתי הלחם למחר"ם חגיז (ס' מו) יצא בכל עז להגן ולגונן על מנהג ישראל להעמיד כוס א' לשם אליהו הנביא, וכתב בתוך דבריו:

"ואם נחקוד נמצא שהוא תורה ממש, דהנה ודאי שמעת עד כה טעם הכנת הכסא לאליהו בשעת המילה וכינוי השם. שהוא אלי' מלאך הברית כי הוא זה הנה שכרו אתו, והפה שאסר לדבר על ישראל שהפדו את הברית הוא הפה שמאשר ומעיד על ישראל ונעשה עצמו סניגור בהיותו עד הרואה שישאל מקיימים את הברית".

"דהנה בלילה הראשון שנתקיימה מצווה זו מאכילת הפסח הוצרכו לקיים מצוות מילה תחילה, [ואליהו בא] להגיד שבחן של ישראל ולהזכיר לפני הקב"ה שהם קיימו מה שקבלו במצוות פסח התלויה במילה, אין כאן ספק כי בוא יבוא ברכת אליהו ו"ל בכל בתי ישראל לראות קיום המצווה אחת שהוא שתיים 'פסח ומילה' שהם מקיימים, ויעלה לנו השמיימה להליץ בעד כלל ופרט ישראל למה ולהחיש גאולתם ופדיון נפשם".

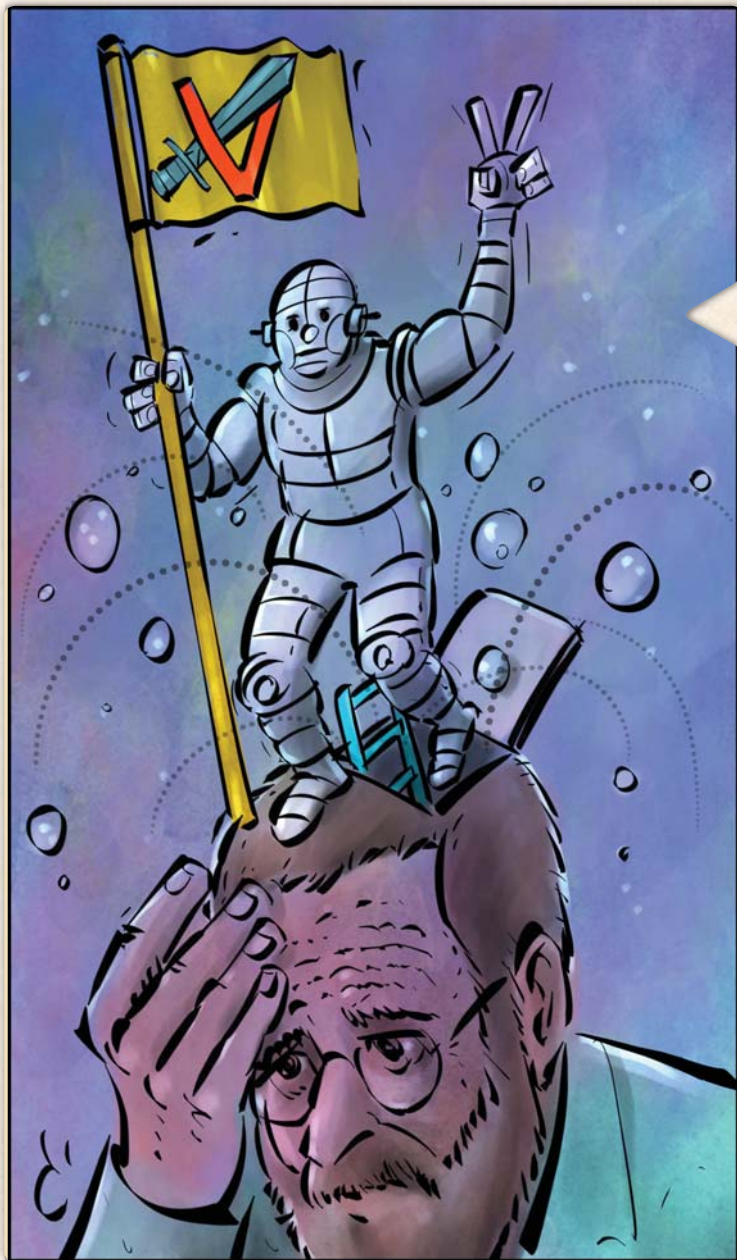
ובביאורים להגש"פ כתבנו בס"ד, כי קרבן פסח עניינו אף הוא כריתת ברית גירות בין ישראל לאביהם שבשמים, אשר להכי נשתווה דינו של מפר ברית פסח אשר ענשו בכרת, למפר ברית בשר, כי בחינה אחת לשתיהן, של כריתת הברית בין ישראל לא-לוקים.

ויומאת היטב עניין ביאתו של אליהו אף בלילה זה, כי מאחר וזכה להיות מקיים הברית בין ישראל לא-לוקיהם, הרי שוב על מקומו יבוא, לכרות אף את ברית ליל פסח, כי זה שמו והיא שליחותו, "אליהו מלאך הברית".

מעשה למעשה

♦ ישראל למברגר ♦

מעשה:

"תנו לרובוט לסחוב!" הכריז המהנדס הצעיר רולנד שפר. הרובוט הסתער על המשימה, והנוכחים - בתערוכה העולמית שהתקיימה בשיקגו, ארה"ב - מחאו כף.

"אופס, החלון פה מלוכלך" התלונן המהנדס, ותיכף שיגר את הרובוט להבריק את הזכוכיות. זה היה מדהים, הרובוט גם תקע מסמרים; ניסר קרשים - ומה לא? משוכלל כמעט כמו הגולם מפראנג...

מה שבעיקר הדהים שזה לא קרה היום, אלא כבר לפני 87 שנה, ב-1932 למניינם! המהנדס הצעיר היה גאה - מעשה ידיו להתפאר.

יום אחד מצאו את המהנדס ללא רוח חיים, מוטל על רצפת הסדרה שלו. כמעט כל החלקים הניתנים להריסה שהיו במקום נהרסו. גם הרובוט עצמו שכב ללא ניע על הרצפה בקרבת אדווינו. חקירת המשטרה העלתה כי הרובוט חיסל את יוצרו, ולא הפסיק להשתולל כל עוד לא נגמרה לו הבטרייה.

הגולם קם על יוצרו.

זה היה המקרה הראשון. בהמשך זה קרה שוב בעיר מילווקי ארה"ב. טכנאי צעיר, שרק ביקש לחזק בורג קטן שהתרופף בזרוע הרובוט, חטף מנחת זרועו וסיים את חייו בדרך לבית החולים.

הגולם קם על יוצרו.

נדלג לתקופתנו. לפני שנים ספורות עובד צעיר - בן 22 בסך הכל - הרכיב רובוט במפעל "פולקסווגן", גרמניה. לפתע לפת אותו הרובוט בעצמה ושלח אותו לעולם שכולו טוב. החברה שהכירה בכוחו העוצמתי של הרובוט החזיקה אותו בכלוב סגור, אך העובד שטיפל ברובוט נכנס לתוך הכלוב - ושוב לא יצא.

הגולם קם על יוצרו.

למעשה:

כל אסון הוא טראגי, אך כאן מזדעק משהו מיוחד: לא מסתדר עם המחשבה, בלתי נתפס, שהגולם קם על יוצרו!

אדוני הרובוט, הרי אני בנית אותך! אני יצרת אותך! המצאתי אותך! נשמע לך הגיוני להשתלט עלי?

אבל זה קורה לכל בן-אנוש: האדם יוצר דמויות - ולבסוף הם משתלטים עליו!

נשמע מוקצן? "כל חיסרון בדבר או במידות - הוא פועל הדמיון" קובע הרמב"ם במורה נבוכים (ח"א פ"ב).

לדמיון אין כח עצמי. הוא לא נופל מהשמים לתוך ראשו של האדם. הוא נולד, נברא ונוצר בתוך ראשו של האדם. השכל האנושי הוא זה שמוליד את הדמיון, אבל בשלב מסוים פורש הדמיון כנפיים, מכריז על עצמאות ומשתלט על השכל עצמו!

"ענין הדמיון הוא כח נאצל מן השכל... והאדם מכיר בשכלו כי הדמיון לאו בר סמכא הוא, אבל לעיתים ינצח הדמיון, בהיותו תוקף על האדם ביותר" (חזו"א אמונה וביטחון פ"א אות ח').

זהו לשון הר"ן בדרשותיו (דרוש העשירי):

..."מטבע הדמיון הוא, שאינו מדמה אלא מה שהוא בין עיניו [-מול עיניו], ואינו רואה כעתיד. והטוב אשר לפניו, חושב שימשך תמיד ולא יפסק כלל".

"ולכן כשהעולם נוהג כמנהגו, וטובותיו נמשכות, הדמיון מתחזק להילחם עם השכל ולהשקיע אותו לצד משה - היפך נטייתו... ואז קשה מאוד על רוב האנשים להשיג אהבת השי"ת ויראתו, לרוב מלחמת הדמיון והחוששים הנשמעים אליו".

"אבל כאשר תקראנה תלאות, ודברים שאינם על סדר מנהגו של עולם, עד שהדמיון צריך להיכנע על כרחו... וישוב מלהילחם על השכל".

"אם אבוכו שעה מלימודי כדי לחסוך כמה שקלים - אות הוא ששעת לימוד לא חשובה בעיני יותר מאותן שקלים!..."
והיה הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצוק"ל ממחיש זאת שאם מישור מפסיק ללמוד עבור פחית קולה [דעת לנכון נקל שאין הכוונה כאשר הדבר נועד לסייע ללימוד], אזי כאשר יגיע לשמים ישלמו לו עבור הלימוד במשאת של קוקה-קולה. וכאשר יתהו: זו תורה וזו שכרה? ישיבו לו: אתה קבעת את התעריף!...

מעשה:

שולח ומספר הבה"ח ש.מ. הכהן שיחי:
ישבתי והתעמקתי בסוגיא שלפניי, וכשכולי עמוק בנושא הגה מגיע לו זכוכ ולא מפסיק להטרידני. עד שבסופו של דבר מחאתי עליו כף והרגתי אותו. קמתי לשטוף ידיים מזוהמת הזכוכ, ושכתי בשמחה לתלמודי כשכולי מלא רגש שהרגתי את היצר הרע בכבודו ובעצמו! ["יצר הרע דומה לזכוכ" ברכות סא.].
אך רגע לאחר מכן התברר לי שטעיתי. בעצם הוא ניצח אותי.

למעשה:

מדוע? משום שכל מגמתו הייתה אותה חצי-דקה בה עזבתי את הסטנדרט כדי לצאת ולשטוף ידיים. ועד כדי כך שהיה שווה לו למסור את הנפש בשביל זה!...

מעשה:

הצדיק הרה"ג רבי יהושע רוזנבלט זצ"ל, היה יהודי ירושלמי עסיסי שהחיוך לא מש מפיו. אם הייתם רואים אותו ברחוב, לא הייתם בטוחים שמדובר באחד מתלמידיו המיוחדים של מרן המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל - אך זו האמת.
בערב ימיו, כאשר ירדה חולשה על המשגיח הוא ביקש ממנו: "שיי - ברכני!" רבי שייע נרתע מהבקשה "שאני אברך את הרבי?" והנה המשגיח מושיט לעברו את היד וממתין לברכה. ריכונו של עולם! מה עושים?!

למעשה:

פקחותו עמדה לו גם הפעם. ביקש בהכנעה: "שהמשגיח יאמר לי מה לומר ואני אומר אחריו".
וכך הווה...

סיפר הרה"ג רבי יעקב [ג'ק] לויסון שליט"א:

מרן הרב מפוניבז' זצוק"ל הגיע לארה"ב לערוך "ניתוח קטן" בבית חולים יהודי בניו יורק. לדברי הרופא היה מדובר בניתוח פשוט שאמור לארוך כמחצית השעה.

יום לפני הניתוח נכנס פרופ' לחרד, ואמר שצריך לבדוק את סוג הדם שלו לפני הניתוח. הרב לא ידע אנגלית ואני שימשתי כמתרגם. לאחר כל סדרת השאלות של הפרופ' שאל הרב מפוניבז' האם הדם שמתכננים לערוך לגופו הוא דם יהודי?

הגיב הפרופ': תקשיב, אני עובד כאן כבר תשע שנים. אני מאמין שהאמונה שלנו שונה. אני מאמין שהמאכלים שלנו שונים. אבל שהדם שלנו שונה? זאת מעולם לא שמעתי!

תרגמתי לו את דברי הרופא והוא ביקש למסור לו שיפנה לבדוק את התיק הרפואי שלו ואז ייווכח שיש נפקא מינה.

חלפה מחצית השעה. הפרופ' הגי חזר ואמר שהוא מבקש מחילה, ושהם כבר הודיעו ברדיו היהודי שדרוש דם יהודי מסוג מסוים (היה לו סוג דם נדיר ונמצאו עבורו תשעה מתנדבים יהודים).

מה קרה?!

למעשה:

מסתבר שעשרים שנה קודם לכן נותח הרב מפוניבז' באותו בית חולים, להסרת כליה. המנתח באותו טיפול היה יהודי. גם אז הוא שאל לפני הניתוח אם הדם הוא יהודי והרופא השיב שמכיוון שמדובר בבית חולים יהודי ייתכן כאן רק הימצאות של דם יהודי.

כאשר חיברו לו את עירוי הדם, זרם הנוזל מהשקית לכיוון גופו הטהור, אך ברגע שהדם הגיע לגוף החל כולו לרעד והדם לא יכל להיכנס.

באותה שעה החל הרב מפוניבז' לצעוק: "זה לא דם יהודי. זה דם גויי. מיין קערפער (הגוף שלי) לא יכול לסבול גוי'ישע בלוט! לדם גויי אין שליטה להיכנס לתוך גופי!"

את התיאור הזה שמעתי בעצמי מהרב מפוניבז' - סיים רבי יעקב.

מעשה:

ישב הגאון רבי אברהם יהודה ברינקמן זצ"ל, ראש כולל "מן התורה", בירושלים, ולמד עם חברותא.

לפתע נעצר והיה נראה שמחשבתו תפוסה במשהו. מה קרה? תהה החברותא והוא סיפר שאחד מילדיו חולה ובביקור רופא נאמר להם להתחיל טיפול אנטיביוטי.

בבוקר הלכה אשתו לבית מרקחת שע"י קופת חולים, אך בדיוק נגמרה להם האנטיביוטיקה. אז הוא חשב לנסוע עכשיו כדי לרכוש את התרופה.

אך חזר בו. שהרי פועל בית מרקחת פרטי בסמוך לכולל ושם יוכל לרכוש את התרופה.

איי, בבית המרקחת הפרטי יידרש לשלם מחיר מלא ללא סכסוד של הקופה?!

אבא רשמו החזון איש...

• הרב גרשון טברסקי •

שעת צהריים מנומנמת משהו של שכונות הצפון בירושלים. שקט תהומי עולה מתוך כרכוב החושף דרך אל קו האופק של שמי ירושלים, הרים סביב לה. פנינו מועדות למעונו של הגאון רבי אליקים געציל פשקס שליט"א, ראש ישיבת גבעת שאול. כתלים עמוסי ספרים סוגרים על החדר, ודיוקנאות הוד של אבות המשפחה לצד גדולי רבותיו מעטרים את הקירות מנגד, משתלכים בדמותו הנסיכית של המופך בעולמה של תורה, לאוי"ט, ככלי קיכול להעברת אותה מסורה מפוארת של עץ אבות מעיירות הונגריה, לעולם התורה כאן בארץ הקודש.

ראש הישיבה הגאון רבי אליקים שליט"א שומר לנו הבטחה ישנה, בדבר מסירת זכרונות ועובדות על ימי בראשית כצלו של מרן בעל החזון איש זיע"א. וזאת למודעי: העובדות אצל ראש ישיבת גבעת שאול אינן אוסף זיכרונות, אלא חלק ממשנה סדורה של השקפת החיים. הם מקוטלגים ב"קלסרי" זיכרון האצורים בנפשו, ואין מלכות אחת נוגעת בחברתה. משנה סדורה היא זו, ללא יכולת לדלג ולקפץ מדף אחד למשנהו. אי אפשר שלא להבחין בטביעת החותם של מלכות המחשבה, טהרתה ועומקה, כאשר באמנה אתו מבית מדרש רבותיו הגדולים, הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצוק"ל, ראש ישיבת

♦ ט"ו חשוון: לקראת יומא דהילולא של מרן בעל החזון איש זצוק"ל, נועד "מוסף שבת קודש" לשיחה מרוממת במעונו של הגאון רבי אליקים געציל פשקס שליט"א, ראש ישיבת גבעת שאול השב אל זכרונותיו במחיצת הרב הדומה למלאך ♦

באר יעקב, והמשגיח הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצוק"ל. הסיפור הזה – של ראש הישיבה שליט"א – מגלם את נפלאות מסירת התורה, איך נער צעיר עול ימים בעיירה בערבות הונגריה, חש צימאון כביר לתורת ישיבות ליטא בארץ ישראל, ובכוחות איתנים נמשך אל האור, שם זוכה וגדל בצילם של גדולי ישראל, עד להיותו אחד מדמויות ההוד של כותל המזרח בעולם הישיבות בארץ. אך שיחה זו ממוקדת בפרק מופתי אחד: דמותו של מרן בעל החזון איש זיע"א, כעמוד אש שהושלך ממרום, בתקופת תוהו ובוהו רוחני כדי להמשיך את מסורת התורה, כך ממבטו של נער צעיר העולה מארצות הבכא אל ארץ ישראל, לברו, שם מוצא את דרכו אל שולחנו של המצביא הגדול מקומם עולה של תורה בדור האחרון.

◆ מקבלת הפנים הלבבית והמכבדת לאחים הצעירים הבאים מהגולה, ההכוונה לישיבת באר יעקב, ההתנגדות לירידה לארצות הברית, ועד הפרידה המרגשת מתוך דבר הלכה, בסמטאות באר יעקב ◆ כמלאך על ראש דרך

"בשנות השואה התחכאנו אצל משפחות נוצריות, עד שהעפירה שוחררה על ידי הרוסים. בתחילה הרוסים הצילו אותנו מהגרמנים, אבל אחר כך הרוסים החלו עם הגזירות הקשות הקומוניסטיות. הם הלאימו את הבתים את הרכוש, הכל עבור סטאלין, ואחר כך עבור לגזירות בענייני דת. אלא שמה'גן עדן' הרוסי אי אפשר לצאת כידוע, ונאלצנו להכריח את הגבול ולהגיע לווינה. שם היה הגבול בין אזורי השליטה הרוסי לבין אלו שכשליטת האמריקאים".

"ואז, בווינה, עלתה שאלת ההמשך. והנה יום אחד הגיע לווינה יהודי חסיד בויאן מארץ ישראל. כששאלו אותו איזו ישיבה טובה יש בארץ הקודש, הוא השיב 'ישיבת פוניבז'. השאיפה הישנה התפרצה לפתע ביתר שאת, נכספתי לעלות לארץ ישראל ללמוד בישיבה הזו. הייתה זו ערגה פנימית, שלא הרפתה ממני. דא עקא שהיחס של היהודים החרדים בווינה למצב הרוחני בארץ ישראל היה מאוד שלילי. היה ידוע שבחורים מתפקדים בארץ ויוצאים לתרבות רעה, ואכן היו בחורים שהגיעו במסגרת 'עליית הנוער' והושפעו לרעה מאד בארץ. גם המצב הכלכלי היה אז כבי רע. בארץ שרר משטר צנע, חילקו ביצים במשורה על פי כרטיסים. כל זה גרם להורים שלי להתנגד לנסיעה לארץ ישראל. אבל אני נכספתי מאוד לעלות ללמוד בישיבה בארץ, שכן שמעתי ששם יש ישיבה ליטאית ברמה גבוהה".

"אינני מבין מניין היה לי את הכוחות להתעקש ולעמוד על רצוני" – הוא שב עשרות שנים אחרת. "בכיתי במשך שלושה חודשים (!), והפצתי בחורי שעזו רצוני לנסוע ללמוד בישיבה בארץ. אמי עליה השלום ראתה שכלה עמי הרצון לכך, והיא אמרה לאבא זצ"ל שאין ברירה אלא לאפשר לי לעלות לארץ ישראל. כאשר בקהילה שם בווינה שמעו שאנו נוסעים לארץ ישראל, אמרו לאבא זצ"ל איך אתה שולח לשם נערים צעירים? הרי יש שם סכנת התפקדות נוראה על ידי כל הארגונים הלאומיים למיניהם? כמוכן שהחרדים הגבירו מאד

שלושה חודשי כבי הפצה

כרקע והקדמה, משרטט הגאון רבי אליקים שליט"א תחנות דרך: "בעפירה מאקאווא למדנו אצל רבה של העפירה הגאון רבי משה נתן לעמברגער זצוק"ל, תלמיד חכם וגאון גדול. הוא אסף נערים בבית המדרש ולמד אותנו תורה. למדנו אצלו במשך שנתיים. יום אחד הוא התבטא ש'פלוגי ידע ללמוד, בגלל שהוא למד בישיבה ליטאית'. באותו רגע נכנס לי בלב כיסופים עצומים ללמוד גם בישיבה ליטאית, הרגשתי רצון עז להשיג את עומק ההבנה בלימוד התורה. הרגשה זו לא הרפתה ממני, היא קיננה בי, ונותרה גם לאחר השנים הקשות של שנות השואה שעברו עלינו".

את חששו של האבא זצ"ל, אבל אני עמדת בצורה נחושה, אמרתי שכל פני ומנמתי ללמוד תורה ולהתעלות כך שאין לי שום חשש שהושפע שם. הקדוש ברוך הוא שמע את תפילתי, וזכיתי להסכמת ההורים."

מהאנייה אל הקברניט הגדול

"יצאנו לדרך, אחי הצעיר ואנוכי. נסענו עשרים וארבע שעות עם רכבת מווינה עד איטליה, ומשם הפלגנו מהנמל לכיוון ארץ ישראל במשך ששה וחצי ימים. כיום עושים זאת בחצי מהזמן. באותן שנים לא היו 'שיירות מצויות' בין איטליה לארץ ישראל. באותה עת היה קשה מאד לנסוע במטוס, הוא היה מסוג שונה מזה של ימינו וגם הנסיעה הייתה יקרה יותר. לכן הפלגנו באנייה. אני הייתי בן שש עשרה ואחי הצעיר בן חמש עשרה."

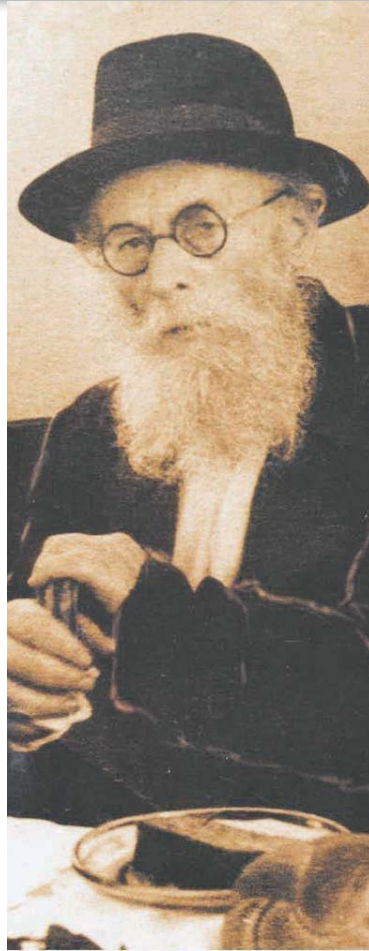
"הנהגה - הגענו לישיבת פוניבז'. אנו רואים בניין גדול, בחורים בוגרים, הרגשנו אבודים במרחב. לא היה לנו בארץ גואל, לא היה לנו עם מי להתייעץ ולמי לפנות, חשנו בודדים. אפילו לבצע שיחת טלפון נדרש אז לקבוע תור חודשיים קודם... אבל הקדוש ברוך הוא ליווה אותנו, ובאותו חדר בו הנחנו את החפצים שלנו פגשנו בחור, מי שלימים התפרסם כנאמן רבי יוסף הכהן רוט צוק"ל."

"הוא הכחין בתהייתנו, פנה אלינו ואמר, 'הנני רואה שאתם נבוכים. אל תדאגו. דעו לכם ששם בפאתי הגבעה, היכן שהשכיל מוליך אל הכביש הראשי, בקרן זוית אלכסונית, גר יהודי בשם החזון איש, והוא 'במקרה' גם גדול הדור... כדאי לכם ללכת להתייעץ אתו הוא ודאי ישיא לכם עצה חוגגת'..." (הגר"א פשקס שב בחיך וקורת רוח על הכיטוי במקורו האידישאי 'הוא במקרה גם גדול הדור'...). אנו בהונגריה - ממשך הגר"א פשקס שליט"א - לא שמענו את שמעו של מרן החזון איש זיע"א, עשינו כעצתו של החבור, ופנינו אל ביתו של מרן זיע"א."

"דפקנו על הדלת של הבית הצנוע, פתחה לנו אחותו, הרבנית קניבסקי אשת מרן הסטייפלר זיע"א. הצגנו עצמנו כבחורים שהגיעו זה עתה מהונגריה והננו מבקשים להיוועץ עם מרן החזון איש. באותו זמן, בחורים מחו"ל שעלו למסורת לימוד תורה בארץ, היה חזון בלתי נפרץ. ועל כן היא הכניסה אותנו אחר כבוד. נכנסו לחדר, ראינו את מרן החזון איש זיע"א, ניגשנו, הצגנו את עצמנו כבני ישיבה שבאו מחוץ לארץ, והננו רוצים להתייעץ לאיזו ישיבה לפנות."

את מה שהתרחש בחדר באותם רגעים, מתקשה הגר"א פשקס שליט"א לבטא במילים: "כמו זרם של חשמל עבר בעורקיני. אנו לא היינו רגילים ליחס של כבוד לבני ישיבה, והנה מרן החזון איש זיע"א, שכבר הספקנו להבין שמדובר בגדול הדור, פונה אלינו בלשון נסתר - 'איהר' - 'אתם' כפי שרגילים להתבטא באידיש בדרך כבוד! מרן זיע"א ליטף את ידי (הגר"א שליט"א מדגים ומחליק את ידו על ידו), ועד היום אני כמו מרגיש את הליטפה הזו. במחי רגע אחד נמסה תחושת הברידות שלפתי אותנו, מרן החזון איש זיע"א שאל אותנו בני כמה אנחנו, ומשהשבנו, הורה לנו שנלך לישיבת באר יעקב. הוא הוסיף ואמר תוך כרי ליטוף ידינו בחיבה רבה, 'באם לא יסכימו לקבל אתכם, תגידו שאני שלחתי אתכם. ואם עדיין לא יסכימו לקבל, תואילו נא בשובכם לכאן, להגיע אלי שוב ואני אצייד אתכם במכתב בקשה'."

"הוא הוסיף לברר: 'מתי הנכם נוסעים לשם?' היום - השבנו. ענה מרן ואמר: 'אם אתם נוסעים עם הטשימראנקעס' (מזוודות), אז תואילו

לכתוב לי מכתב איך הסתדרתם... יצאנו מביתו של מרן החזון איש כשהלב שלנו גואה. הנה עזבנו את מולדתנו ובית הורינו לארץ לא זרועה, ועתה אנו חשים שמחה פנימית עצומה, הנה יש לנו כאן אב זקן שדואג לנו כנשוא האומן את היונק... ולא אחר מאשר גדול הדור... אי אפשר לתאר את מה שהתרחש בלבנו."

"נסענו באותו יום לבאר יעקב. כמובן התקבלנו על ידי ראש הישיבה והמשגיח צוק"ל, כך שלא היה לנו צורך לשוב לביתו של מרן החזון איש זיע"א. אבל ידענו שיש לנו להיכן לפנות בהמשך הדרך."

עמוד האש להאיר החשיכה

הגר"א פשקס שליט"א, עוצר לרגע את שטף העובדות, ומבקש לבטא רגשות. הוא תר אחר מילים, ולואט בקול מדוד:

"אני לכשעצמי, מרגיש מיום ליום, שהמקרה האישי שלי במחיצתו של מרן, אינו אלא חלק מתוך מציאות היסטורית שהקדוש ברוך הוא העמיד לנו דמות היסטורית שתחדש את התורה לאחר החושך הגדול. לאחר הסתלקותו של מרן החזון איש זיע"א אמרו תלמידיו שמאז הגאון מוויילנה זיע"א לא קם כמוהו, בשעתו זה היה נדמה כהפלת דברים, אך ככל שהזמן עבר ראינו שהדברים נכונים. הגדלות של מרן זיע"א התבצרה באופן מיוחד. אצל מרן החזון איש זיע"א ראו מציאות מיוחדת במינה של שליטה מוחלטת וידיעה ברורה ובהירה בעומק העיון עד אסוקי שמעתתא כהלכתא בכל חלקי

התורה, בנשים כבקדשים, בזרעים כבטהרות, כמונה בקופסה, כך בכל מקום ומקום. כאשר התעוררה שאלת המועדים בשנחאי, ראו שהתורה פרושה לפניו כאילו למד את הסוגיה זה עתה, כך בכל שאלה סבוכה בכל חלק התורה, זו התגלות של גדלות וגאונות בתורה שאין דומה לה."

"פגשתי פעם תלמיד חכם אחד גאון בתורה שעוסק בסדר טהרות בעיון לעומק, הוא אמר לי 'אין לך שאלה בכל סדר טהרות שאתה שואל ומרן החזון איש לא נגע בזה ולא העלה בזה דברים'. היה כאן בשכונה הר"ר יעקב (ג'ק) לוויסון שליט"א, שגר לפניו בלונדון, והיה יד ימינו של מרן נאב"ר פוניבז' זיע"א, כאשר התלווה אליו לגיוס כספים עבור הישיבה, ונודע ברוב פעליו לתורה ולחסד. הוא סיפר שפעם תחת אחד השיחים שאל את מרן הרב מפוניבז' זיע"א מי היה יותר גדול בתורה - מרן החזון איש או מרן רבי חיים עוזר זיע"א" ["שזו שאלה שכל אחד יכול לשאול, ולא כל אחד יכול לענות", מתייב הגר"א שליט"א להגדיר].

"מרן הרב צוק"ל השיב שלפי מה שעינינו ראו, מרן החזון איש זיע"א היה 'יחיד ומיוחד'. הוסיף הר"ר יעקב לוויסון ושאל: וכלפי ה'חפץ חיים' זיע"א האם החזון איש היה גדול יותר? חשב מרן הרב צוק"ל והשיב, בלימוד היה מרן החזון איש גדול, אבל בחלק של הצדקות היה מרן ה'חפץ חיים' גדול הדורות... נו, אלו הגדרות של מרן הרב מפוניבז' ורק הוא יכול לומר זאת. ההרגשה היא שהקדוש ברוך הוא שתל את מרן החזון איש זיע"א בדרך הזה, כדי להעמיד מחדש את המציאות של התורה בעם ישראל לאחר החורבן והשימון הנורא שנוצר לאחר המלחמה וירידת הדורות."

עמל התורה ושלמות המצוות!!

הגר"א פשקס שליט"א ממשיך:

"בכל דור ודור הקדוש ברוך הוא מגלה את העניין של העבודה של

נסענו לבני ברק בלווייתו של המשגיח זצוק"ל ונכנסנו אל מרן זיע"א. המשגיח זצוק"ל שטח את השאלה, את רצון ההורים ואת טענתם שגם בארצות הברית יש ישיבות טובות".

"מרן החזון איש השיב בנחרצות: 'ההורים יכולים לנסוע לארצות הברית, ואתם יכולים לנסוע לווינה להיפרד מהם' ואז הוסיף: 'אבל אתם חוזרים לארץ ישראל!' 'ודע לך' - פנה מרן זיע"א אלי, 'כל הנצחיות שלך תלויה בהמשך הלימוד שלך כאן בישיבות בארץ ישראל...' לפני שפנינו לצאת, מרן החזון איש החליק שוב את ידו על זרועי, ואמר: 'נו, וואס האבען מיר אפ גירעדט, אז איהר קומט דא צוריק לערנען'... - הוא שב ואמר כדי לבטח את הבנתי, 'מה סיכמנו, שהנך נותר כאן ללמוד'. העברנו את התשובה הנחרצת של מרן החזון איש להורינו, בבחינת 'אנוסים על פי הדבור'. ההורים זיכרונם לברכה, היו אמונים על אמונת חכמים, והם הגיעו למסקנה שאם אנו נשארים בארץ, הם גם ישארו בווינה ולא יסעו לארה"ב. בסופו של דבר החששות התבררו ולא פרצה מלחמה עולמית".

"דרך אנכי", מוסיף הגר"א פשקס שליט"א, "כנוגע לשואה הנוראה שניתכה על עם ישראל, יש הגדרה מאירה של מרן החזון איש זיע"א. כולם סבורים שבשואה כל אלו שנספו עליהם גזירה, ואלו שנותרו לא הייתה עליהם גזירה, וממילא ניצלו מגיא ההריגה. אבל מרן החזון איש אמר שאין כך הדברים. אלא הייתה גזירה כללית על עם ישראל, אמנם, אלו שנספו הייתה עליהם גזירה שיאבדו רחמנא לצלן, ואלו שנותרו הייתה עליהם גזירה מיוחדת לטובה שצריכים להישאר. זה לא היה פועל יוצא מאליו. זו ראייה אחרת לגמרי על ההתרחשות, מבט שונה על כל יחיד ויחיד שחי באותה תקופה".

"מעניין לעניין באותו עניין: היה פעם יהודי שהפליג באנייה 'ירושלים' שהייתה בבעלות יהודית. מרן החזון איש זיע"א התנגד להפלגה בספינה המונגת על ידי יהודים בשל חילול שבת. כאשר נכנס אל מרן זיע"א נשאל על ידי מה ראה להפליג בספינה כזו, הלה השיב שהוא פוחד לטוס במטוס בשל מקרים בהם מטוסים נפלו, מרן החזון איש זיע"א השיב לו: 'לא מטוסים נופלים, אנשים נופלים'... דהיינו הכל גזירה מכוונת, ואין זה בכלל חששות מוצדקים".

"בהמשך" - מספר הגר"א פשקס שליט"א - "ביקשנו ההורים כיורעם את דעת מרן החזון איש זיע"א שחייב את המגורים בארץ ישראל, שניכנס לשאול האם זה נכון שיעלו גם הם לארץ ישראל. נכנסנו ושאלנו, מרן זיע"א השיב בחכמתו הרבה, 'צריכים לדעת שיש כאן בארץ ישראל בעיית פרנסה גדולה'... הכוונה שלו הייתה להקדים את הפורענות, הרי - כך סבר - עולים לארץ ישראל, ואז נחשפים לבעיית הפרנסה הקשה, ואז מתוך דאגה לעתיד, יעשו כל מאמץ להוציא גם את הבנים מהישיבות כאן כדי שיסייעו בידם. לכן הזהיר אותם מרן זיע"א מראש כדי שייכנו את עצמם במקרה שיחליטו לעלות לארץ, או לחילופין יעדיפו להישאר שם היכן שהפרנסה מצויה וישלחו עזרה לילדים".

סתירה ללא פתרון

הוא שב למפגש האחרון שלו - יחד עם כל בני ישיבת באר יעקב, עם מרן החזון איש: "היה זה בשנת תשי"ד, השנה האחרונה לחייו של מרן החזון איש זיע"א. בשמחת תורה נולד בן למר"ר המשגיח הגה"צ רבי חמשון בעמוד 32

אותו דור, מסירת התורה הגדולה שהועברה על ידי מרן החזון איש זיע"א בדורנו, היה החינוך שלו לעמל התורה! הוא העמיד בדמותו ובאמרתיו ודקדוק אל 'עמל התורה'. רשכבה"ג מרן ראש הישיבה רבי אהרן ליב שטינמן זצוק"ל סיפר, שפעם בעת שהיה אצל מרן החזון איש נכנס ראש ישיבה אחר. שאל אותו מרן זיע"א, 'למה אינך אומר שיעורים על הפשט?' השיב אותו ראש ישיבה 'שלבחורים אין טעם כשמיעת שיעור על הפשט'. כשיצא, פנה מרן החזון איש זיע"א ואמר, 'למה אין לבחורים טעם בפשט? כי למגיד שיעור אין טעם בפשט. אילו היה לו טעם בפשט, היה גם לתלמידים טעם בפשט?!'!"

"דרך אנכי פעם סיפר לי מר"ר המשגיח הגה"צ ר"ש וולבה זצוק"ל, שכאשר למד מסכת עירובין נכנס פעם אל מרן החזון איש זיע"א, ואמר לו סברא והשתמש בביטוי על ענין פלוני, שהוא 'כאילו'. כך. אמר לו מרן החזון איש זיע"א: "כאילו" זה שקר, והתורה היא אמת!!!"

"עניין נוסף שהעמיד מרן החזון איש זיע"א הוא דקדוק המצוות, וכפי שידועה ההשפעה שלו בקיום מצוות התלויות בארץ. מרן הגר"א"ל שטינמן זצוק"ל אמר פעם שמרן החזון איש זכה במה שגדולי ישראל שקרמו לו לא עלתה בידם לעשות בעניין זה בארץ ישראל. אבל זה לא היה רק התיקון לדקדוק המצוות הכללי של כל הציבור, משהו שקשור לצביון ארץ ישראל, אלא זה נבע מדקדוק המצוות של כל יחיד ויחיד בכל מצווה ומצווה".

"הרמות שלו השפיעה, די היה להיות במחיצתו כדי להתעלות. פעם הייתי בבני ברק בעשרת ימי תשובה, בסליחות של י"ג מידות בערב יום כפור. רציתי להתפלל אצל מרן החזון איש כדי לחזות בזיו תפילתו. השכמתי לסליחות קודם תפילת הוותיקין. התפילה במחיצתו הייתה שעה של שקט פנימי ושלווה עמוקה, הוא עמד והתפלל בצקון לחש כשכולו עוטה מנוחת הנפש ושלווה עולמית, שהשרתה על כל המפלים משהו מהעונג הנצחי שמרן זיע"א חי בו".

"כאשר הוא אמר משהו היה בזה כדי ללמוד אורחות חיים. פעם עורר את מישהו לעשות פעולה מסוימת, אמר הלה 'אעשה זאת למחר', אמר לו מרן החזון איש: 'עצה זו עצת בלעם היא שאמר לשלוחי בלק 'לינו פה הלילה'..."

"כל הנצחיות שלך תלויה בישיבות בארץ הקודש"

הקשר עם מרן החזון איש זיע"א המשיך. "נזקקנו לדעתו והכרעתו כבר בשנה הראשונה לאחר שהתחלנו את הלימוד בישיבה. היה זה בשנת תשי"ב-תשי"ג, אז התלקח מתח גדול מאד בין רוסיה לאמריקה ועמדה לפרוץ מלחמת עולם שלישית, קראו לזה 'מלחמת קוריאדה'. יהודים רבים באירופה ביקשו להימלט והיו שהרחיקו עד אוסטרליה, שכן הרושם האימנטי של מלחמת העולם השנייה על המוראות שלה עדיין פעפע בלבבות. אם כיום יש יישוב יהודי באוסטרליה זה כתוצאה מהימים ההם. אחרים ברחו לארצות הברית".

"ההורים שלי גרו בווינה שהייתה מרחק של שישים קילומטר מאזור השליטה הרוסי. החשש היה שהגבול יתלקח, ולכן הם רצו לנסוע לארצות הברית, ולשם כך ביקשו שאנו נחזור ונצטרף אליהם. המשגיח רבי שלמה וולבה זצוק"ל, שהיה מעורה במצב פליטי השואה, אמר ששאלה כזו צריכה לשאול את מרן החזון איש זיע"א.

אבי עזרי –

♦ חשוון תשס"ב –

תש"פ: ח"י שנים להיעלול עמוד הענן, רועה ישראל, רבינו הגדול רשכבה"ג מרן הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצוק"ל ♦ הרה"ג רבי ישראל מאיר שושן שליט"א חולק עם 'מוסף שבת קדש' עובדות נפלאות אותן שמע מתלמידיו ומקורביו של מרן זצוק"ל ♦ על לבו של הארי החי, לב אוהב ורחום לכל יציר נוצר, ורב מסור לתלמידיו ♦ אביהן של ישראל ♦

♦ הרב מ. ברמן ♦

צדיק מה פעל, ותהי מורשתו לנו לעיניים. לעת יומא דנשמתא חי"ח, זכינו לשעה של קורת רוח ומוסרי השכל נפלאים, במחיצת הרה"ג רבי ישראל מאיר שושן שליט"א, הדולה מאוצרותיו פנינים נפלאים ועובדות הוד, אותן שמע מתלמידי מרן זצוק"ל וכאי היכלו, ועל צבאם מהגאון רבי אברהם צבי טויב שליט"א, כמי שזכה, להבחל"ח, לקבל מפי מרן זצוק"ל תורה והנהגה הן כתלמיד בישיבת פוניבז', והן כאברך ומרביץ תורה, שזכה לקרבה והארת פנים מאת רבן של ישראל.

♦ ♦ ♦

בחן אשר הוצק בשפתותיו, מגיד הרה"ג ר"מ שושן שליט"א מישורים וקושט דברי אמת, וכה פותח ואומר:

"אומר לכם את האמת, כבר סופר ונכתב כה הרבה על דמותו של מרן זצוק"ל בכל מפעלות הקודש שפעל והפעיל בכל שנות הנהגתו, על גאונותו וצדקותו, עד כי כמעט

ט"ז בחשוון תשס"ב. דומה, כי כל ילד תש"ג ולעילא, יוכל לחזור בקלות לאותו יום, ולהגיד לך בריוק היכן ואיפה היה כשהגיע אליו הבשורה בבוקר אותו יום שישי: הרב שך איננו. מרן ראש הישיבה, האיש שכונו את היהדות החרדית, זקף את קומתו, ביצר את חומותיה חוצה תוך שהוא משכלל את היכליה פנימה – הסתלק לבית עולמו בזקנה מופלגת ובשם טוב, ויבכו אותו כל קהל עדת ישראל.

ח"י שנים חלפו מאותו יום. סיפורים לאלפים נשמעו, דברי הערכה רבים הושמעו, והתביעות ללימוד דרכיו וצעירה לאורו – עדיין תקפות. מעל דפי גיליונות "יתר נאמן", יציר כפיו ויליד רוחו של מרן בעל ה"אבי עזרי" – לצד שאר מפעליו הכבירים – הועלה זכרו הטהור, למען דעת דור אחרון

הלכות מידות טובות

חולפים אם אכן דבקים ביער האמיתי ואז מגיעים למטרה הנכספת. כך, הלך ודיבר על לבו, הרגיעו, ומשחש כי הרברים מחללים ללבו של הבחור, דרש ממנו הבטחות ברורות להמשך דרכו, מה שסלל את הדרך להישארותו ב"שיבה".

"לאחר שציצנו מהחדר, שאלתי את מרן זצוק"ל, מדוע ראה לנכון לטרוח ולבוא עד לחדרו של הבחור – ששכן כאמור במקום די מרוחק ובקומה גבוהה. 'והרי יכולתי לקרוא לו לאולם, ושם היה שומע מהראש-ישיבה את אותם הדברים?' שאלתי בדרך ארץ".

"ענה לי מרן ראש הישיבה תשובה עצומה: 'כשיפדת לי ש'זרקו' אותו מהישיבה, הבנתי שהוא הגדיש את הסאה. חשבתי לעצמי, איך אצליח לשנות בו דבר מה, לאחר הרבה ניסיונות כושלים? מה ניתן עוד לעשות?'"

"ואז אמרתי לעצמי: אני אעשה מאמץ מיוחד. אטריח את עצמי, בשביל שלא יתבייש שיראוהו מגיע אליי להיכל בית המדרש לעיני כל, ואלך עד לחדרו לחזק אותו. אולי בזכות המאמץ לבוא עד אליו, והזהירות בכבודו, תהיה לי סייעתא דשמיא מיוחדת..."

"ואכן" – העיד הוא – "מהיכרות מעידני, שהוא זכה לסייעתא דשמיא מיוחדת והרברים פעלו היטב את פעולתם".

'אז מתי הוא אוכל ארוחת בוקר'...?

הוא נזכר בסיפור נוסף ששמע מפיו, המוכיח כמה רגישותו לבחורי הישיבה הייתה מופלאה:

"היה בחור בישיבה שנעשה קצת מבוגר וחל שיניי שלא לטובה בהתנהגותו. אביו, שהיה מודע לכך, שוחח עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל ושאלו אם יוכל לעקוב במידת האפשר אחר בנו ולראות כיצד הוא מתנהל. מרן זצוק"ל נענה לבקשה והחל שם עינו ולבו עליו. בנוסף ביקש הוא ממני שאשלים לו את התמונה, וימסור לו מהו סדר היום של הבחור.

"לבקשתו 'עקבתי' מעט אחרי הבחור, וגיליתי שמדי בוקר הוא מגיע לסדר בשעה 9.15. בשעה זו היה נכנס מרן הגרא"מ שך להיכל הישיבה, ולבקשת האב, הוא היה שולח את מבטו לעבר מקומו של אותו בחור ושמת לראות כי הוא נמצא כבר בביהמ"ד על תלמודו".

אלא שהמעקב גילה עוד כמה דברים... "כעבור כמה ימים נאלצתי לספר לראש הישיבה את האמת: נכון שהוא כ-9.15 כבר מופיע בסדר, אבל העובדה היא שחלה היה ישן עד מאוחר, ומבקש שיעירוהו בשעה 9 בדיוק. תוך כמה דקות היה קם וממהר ל'סדר', אחרי תפילה חפוזה, כשתוך רבע שעה הרי הוא כבר אחרי הנחת תפילין ותפילת שחרית!

אני מבקש מאד שתנסה לסדר לי שאוכל להישאר..."

"כדרכי, באתי וסיפרתי את הסיפור לרבינו הגדול זצוק"ל שישב אז בהיכל בית המדרש (הוא לא היה מעורב בקבלת ההחלטה הסופית בדבר שליחת ה"ל מהישיבה). מרן ראש הישיבה זצוק"ל הקשיב לדבריי והחל מזהיר בקול, 'מה אני עושה אתו? מה ניתן לעשות?'"

"אלא שמספר רגעים לאחר מכן הוא התעשת, ושאלני שאלה כמו לא ממין העניין: 'אמור לי, היכן נמצא הבחור ברגעים אלו?'"

"עניתי שלבטח הוא נמצא בחדרו כאנף 'ברזיל' בישיבה. 'אם כך', אמר מרן, 'הבה נרד. ניכנס לחדרו, ונדרש על לבו שישוב לדרך טובים!'"

"כמוכן שהגבתי מיד שאין זה לכבודו של ראש הישיבה שיסור הוא אל חדרו של הבחור. הצעתי אפוא שאלך אני ואקרא לו שיבוא אל ההיכל, לראש הישיבה. אך מרן ראש הישיבה בשלו; הוא התעקש לרדת לחדר ב'ברזיל'. הוא אחז בידי והחל צועד עמי במורד המדרגות מהיכל הישיבה, וכך הלך עמי יד ביד עד לחדרו של אותו בחור, שהיה ממוקם במרחק די משמעותי מבניין ההיכל".

"מלבד עוצמת הרגע של ההליכה לחדרו של הבחור, הרי שאינני יכול לשכוח גם את הרברים שנחם הארי הישיש, כאוזניו של הבחור הצעיר. הם נחרטו בלבי ובמוחי. וכה אמר לו:

'מה אתה חושב, שהחיים הם קלים לכל אחד?! נראה לך שלי היה כל הזמן טוב וגדלתי בקלות בימי חיי?! היו לי עליות ומורדות כל העת! אבל דע לך, כל המשברים

אין מה להוסיף. משום כך חש אנוכי כי מן הראוי להרחיב את הדיבור דווקא על מידותיו המופלאות, על רגישותו לזולת שהרהימה את כל רואיו, שנוכחו עד כמה אדם כה גדול יכול להתחשב ולרדת לכל פרט ולמצותו עד תומו על מנת לסייע לזולת. חלק מהעובדות שמעתי כעבר מפי הגרא"צ טויב שליט"א, ומעוד תלמידי מרן זצוק"ל".

"ובטוחני, כי הרברים יתקבלו ויעוררו את הלבבות המבקשים ללמוד מקצת דרכיו, בפרט בקרב צעירי הצאן שלא ראו את דמותו ורק שמעו את שמעו הרם, וגדלו על דמותו כאיש מרגיז ממלכות, וגברא דמסתפינא מיניה. מן הראוי אפוא להעמיד את דמותו, כאב רומן, רב מסור ואהוב לתלמידיו".

מן ההר אל העם

הוא פותח במעשה אשר סיפר פעם הגרא"צ שליט"א, המעיד על הכלל כולו:

"היה זה כאשר למדתי בישיבה בכירותי. בחור אחד היה אז בישיבה, שהגיע מבית ומרקע לא תורני, בעל כישרון אדיר, שהיה קולט ברגעים את הנלמד, אך היו לו בעיות התנהגותיות קשות שבעטיין הספיק להיפלט מכמה ישיבות קודם לכן. אף בפוניבז' שלח ידו במעשי קונרס לא מעטים, שלא אחת הביאו את ראשי הישיבה להציע לו לתור לו מקום אחר".

"באחת הפעמים הוא הגדיש את הסאה, וקיבל הוראה חד-משמעית: לקום ולעזוב. באותו בוקר שהודיעו לו זאת, הוא הגיע אליי - כבחור מבוגר יותר שאף זוכה לסייע לבחורים לעתים כאלו ואחרות – והוא מודיע לי בשפה רפה: 'שלחו אותי מהישיבה.

"והוא הסביר לי בלכביות, כדרכו: 'תאמרו לי, מה העניין של 'עריות', שמצד אחד אמרו עליהן שקשה לפרוש מהן, ומאידך נאמרו 'דובן בגזל ומיעוטן בעריות'? אם קשה לפרוש – כיצד זה שרק מיעוט בעריות? אז תשמע יסוד שאומר הפרישה (אכן העור כה, ב). הוא מבאר שאכן רק מיעוט נכשל בכך, אבל אלו שמורגלים קשה להם לפרוש. וההסבר הוא, שכניסיון זה האדם כל העת צריך להילחם כנגד היצר שאורב לו ומנסה להחטיאו, ולכן הוא מתגבר כל העת שוב ושוב. אבל מי ששקוע בעריות ואינו רואה בכך את העוון, נעשה אצלו הרבר לשיטה ודרך חיים, והוא כבר לא יוכל להתגבר ולצאת מכך!"

"כך הוא בענייני המידות. יכולים לעבור על אדם שנים רבות, והוא אינו יודע כלל שהוא מושחת במידותיו, ולעתים רק כשהוא 'נתקע' בצומת מסוים, שבו הוא מבחין לפתע להיכן הידרדר עם מידותיו הנחשלות, הוא אומר לעצמו - 'אוי, למה עשיתי זאת' ומנסה להיטיב דרכו, לאחור שלפתע הבין שהוא עושה דברים שלא האמין שהוא מסוגל לעשות, כי לא עמד בניסיון כנגד היצר האורב לו".

"אבל, הטעים מרן זצוק"ל, 'אדם שעשה ממידותיו הרעות 'שיטה', שרואה בכך את תהלוכותיו ללא כל הכרת הרע, ואינו מבין כלל מה פשעו וחטאו, זוהי 'טומאה כעריות'! 'שיטה' נפסדת זו כל העת עומדת לנגדו לרועץ, והוא לא ישוב ממנה למוטב!"

"זהו היסוד שהנחיל מרן איך לעבוד על המידות: להכיר במידה הרעה ולנסות לתקנה, ולא להרחיק אותה כאילו היא חלק מאישיותו ואין לי יכולת לשנות זאת. רק כך יוכל להתגבר ולהיטיב מידותיו".

להחיות רוח שפלים

מקרה מיוחד נוסף אודות רגישותו של מרן הגרא"מ שך זצוק"ל לזולת, שסופר לאוזני

הישיבה לביתו. הוא כמוכח היה מאוכזב מכך שהמחלוקת רחוקה מסיומה, ואז שמעתי ממנו ביטוי נדיר שלא יישכח מזכרוני".

"גם לי יש מידות שאינן טובות, אמר בפשטות, 'אבל אני יודע לתפוס את עצמי ולנסות להתגבר עליהם. אבל אדם שעושה 'שיטה' מהמידות הרעות שלו - אין לו תקנה!"

"והוסיף והפטיר בהריפות: 'טומאה כתיב בה כעריות! ולא יסף'.

"לאחר שהגענו חזרה לביתו, הרהרתי מעט בדברים ולא הבנתי מה הוסיף מרן זצוק"ל בסוף דבריו את המילים 'טומאה כתיב בה כעריות' - מושג ממסכת יבמות, שאין לו קשר, לכאורה, לעניין מידות כלל. פניתי אפוא למרן ושאלתי מה פשר הביטוי הזה".

אדם שעשה

ממידותיו הרעות

'שיטה', שרואה

בכך את תהלוכותיו

ללא כל הכרת

הרע, ואינו מבין

כלל מה פשעו

וחטאו, זוהי

'טומאה כעריות'!

והעיקר שהרע שך רואה אותו בזמן במקום... עצב עלה על פני מרן לשמע הדברים. לא התפלאתי. הבנתי שהוא מאוכזב מהבחור, שעוד עסוק בלהציג מצג שווא, תוך זלזול בתפילה ח"ו.

"אלא שעודני מהרהר, חודר מבעד למחשבותי קולו של מרן, מוראג וחושש:

"אז מתי הוא אוכל ארוחת בוקר?..."

"התפעלתי כל כך! הרי הבחור בקושי מתפלל, בקושי קורא קריאת שמע ומניח תפילין, לא מקפיד על זמן קריאת שמע ותפילה... ועל מה ראש הישיבה רואג? מתי הוא מספיק לאכול ארוחת בוקר?..."

הדאגה הכנה הזו, הביאה גם את סוף הסיפור:

"אני מכיר אותו כיום, את הבחור הזה. הוא ת"ח חשוב, שלהרבה יש מה ללמוד ממנו בעבודת התפילה... הוא לומד תורה יומם ולילה, יהודי של צורה ותורה. ואין בכך פלא: תלמיד שחש בדאגה אמתית של רבו ומורה דרכו, סופר שמסריו ומוסריו יחלחלו פנימה בלבו, ולטווח הרחוק יעשו פרי בס"ד".

בין נסיון ל'שיטה'

הוא הוסיף וסיפר על יסוד גדול אותו שמע בעצמו ממרן זצוק"ל באחת ההזדמנויות, כלל גדול בתורת המידות:

"הייתה מחלוקת גדולה באיזה מוסד גדול, וביקשו את עזרתו של מרן הגרא"מ שך שינסה לפשר ולגשר בין הניצים. בעל הבית של המוסד, שאף היה ת"ח נכבד וידוע, שהחזיק כמה וכמה מוסדות איתנים, התבצר בעמדתו ולא הסכים לוותר כמלוא נימה. ככל שניסה מרן לדבר על לבו של הלה, לא הצליח להזיזו מעמדתו עליה התעקש שלא לוותר".

"באחת הפגישות ביניהם השתתפתי אף אני, ובסיומה ליוויתי את מרן ראש

זה הוא מרן
הגרא"מ
שך צוק"ל!
שכשהייתה לו
קושיה בתמורה,
שום דבר לא קיים,
ניטא קיין וועלט!
דאס איז דער
ראש ישיבה!

"האברך שב אפוא לבית פנימה, נכנס לחדרו של מרן צוק"ל, ושטח בפניו בדרך ארץ את בקשת הרופא".

"הקשיבו ושמעו את תשובתו של בעל האבי עזרי" – רועם קולו של הרי"מ שושן שליט"א:

"אתה מבקש ממני לאכול כשעה שמונה בבוקר? אתה יוצא לרחובות בני ברק כשעה זו, ורואה אלפי טייערע אידישע קינדערלאך הולכים בששון לבית תלמודם, לחדרים, לבית יעקב, ללמוד תורה, להתפלל שחרית, להגיד 'אדרן עולם', 'שמע ישראל'".

"אבל אינך יודע" – אמר בקול נשכר – 'שבשעה זו בדיוק, יוצאים עוד אלפים אלפים בתל אביב, ברמת גן וברעננה, ילדים וילדות, בני אברהם יצחק ויעקב, שהולכים לבתי הספר שלהם – למה? ללמוד עוד כפירה! הם לא יודעים בכלל מה זה קריאת שמע! דע לך, מאז שראיתי את זה, לפני עשרות שנים, אינני יכול לאכול ולשתות כשעה זו! בני אהובים למקום, מתחילים עוד יום של טעות – ואני אוכל ואשתה?!"

'אני רואה את הנגיעות'

ואנו זוכים ושומעים עובדא נוספת, שנשמעה מפיו:

"כידוע רצה מרן צוק"ל להביא את המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א לכהן כמשגיח בישיבת פוניבז', ופעל הרבה לשם כך, אבל המשגיח רבי דן שליט"א סירב למשך בעמוד 27

נפלאה נוספת, המעידה על עוצם רגישותו למצבו הרוחני של הפרט ושל הכלל:

"הייתה תקופה בזקנותו, שמרן צוק"ל הוצרך לטיפול פיזיותרפיה על מנת לחזק את שרירי גופו הדופפים. מדי בוקר כשעה 8 אחר התפילה, הגיע אליו הפיזיותרפיסט, לטיפול מפרך שארך כשעה, במהלכה היה מרן נאלץ להפסיק כמה פעמים למנוחה קצרה".

"יום אחד הגיע אברך לבית מרן צוק"ל כשעה זו, ובפיו שאלה דחופה בדבר ניתוח מסוכן שאביו צריך לעבור. נכדו, שהופקד אז על הבית, סירב להכניסם, כשהוא מדרוך שמרן עסוק כעת מאוד בעניין חשוב. האברך הנ"ל לא הרפה, וטען כי מדובר בפקודת נפש ממש. הנכד גילה את אוזנו כי מרן כעת עובד על תרגילי הפיזיותרפיה, ומשום חשיבות העניין, הוא יכניס אותם במנוחה הקצרה שבין תרגיל לתרגיל".

"כך הווה, והאברך נכנס בהפוגה הקלה, שאל את ששאל, ונענה מה שנענה, כאשר הרופא המטפל נוכח בחדר, והוא שם לב שהאברך הנ"ל זוכה לחיבבות גדולה מאת מרן צוק"ל".

"עם זאת, נטפל אליו הרופא המטפל, ואמר לו כזאת: 'ראה נא, אני שם לב שראש הישיבה הישיש מאיר לך פנים באופן מיוחד. שמה תעזור לי, לעזור לו?'"

"במה דברים אמורים', התעניין האברך, והרופא השיבו דברים כהווייתם: 'בבקרים שאני מגיע לביתו של ראש הישיבה לשם הטיפול, אני מבקש ממנו בכל פעם שקודם הטיפול הרפואי יאכל קצת וישתה, כאשר מלבד סגולתו של האוכל בפני עצמו, הוא גם עשוי לסייע ולהיטיב את טיפולי הפיזיותרפיה. אלא שראש הישיבה לא מוכן בשום אופן! שמה תנצל את חיבתך וקרבתך אליו, ותדבר על לבו שיאות לאכול קמעא ולשתות לפני הטיפול?'"

יבדלחט"א רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, הביא את מרן שליט"א לשנות מהנהגה רבת שנים. במשך שנים רבות מרן שר התורה שליט"א היה נוהג לצאת בקיץ לחופשה בת יומיים-שלושה בעיר צפת, יחד עם הרבנית ע"ה. והנה מאחת השנים ואילך, גם חופשה זו התבטלה. וכפי שמספר הרה"ג רי"מ שושן שליט"א:

"היה זה לפני כמה שנים, כאשר לפני חופשת 'בין הזמנים' נכנס הגרא"צ טויב שליט"א למעונו של מרן הגר"ח שליט"א. מקורבו, הגאון רבי אליהו מן שליט"א פנה אליו ואמר לו, 'הואיל ורבינו אוהב לשמוע לעתים עובדות ומעשי רב מגדולי ישראל, אולי תספר לו סיפור או שניים ממה שראו עיניך אצל מרן ראש הישיבה צוק"ל?'"

"וכך היה. הוא נכנס לחדרו של מרן שליט"א, וסיפר את הסיפור הבא: פעם שאלתי את מרן הגרא"מ שך צוק"ל, מדוע לעולם אינו יוצא למנוחה בימי בין הזמנים, והרי ממילא בתקופה זו אינו מוסר שיעורים בישיבה?!"

"השיב לי מרן: לאנשים יש צרות רבות. אני יושב פה בביתי, ולפעמים באים אליי אנשים לבקש עזרה ותושייה. לחלק מהם אני יכול לעזור, ולחלק גדול אינני יכול לעזור, אבל בכל זאת, עצם הדבר שיש להם היכן לשפוך את הלב, קצת מנחם אותם ועוזר להם. אם אסע לנופש ולא אהיה בביתי, ויבואו אנשים ולא ימצאו אותי בבית, הרי המועקה תישאר במקומה... איך אני יכול לעשות זאת?!..."

"כששמע מרן שר התורה שליט"א את הסיפור, הודיע אף הוא: 'אם כך, מעתה ואילך לא נוסעים יותר בימי בין הזמנים, ונשארים פה כדי לעזור לאנשים לשאת את סבלם כבואם לכאן'".

'צום' החל משמונה בבוקר

הרה"ג רי"מ שושן שליט"א נזכר בעובדא

טוב טעם

♦ חשוון תר"צ-תש"פ: תשעים
שנה להסתלקות אביר הדעת
והמוסר הטלזאי, מרן הגאון רבי
יוסף לייב בלוך זצוק"ל מטלז ♦

♦ ב. ראם ♦

דעת.

מילה קצרה – אך עמוקה ועצומה זו – היוותה את תמצית דרכו המיוחדת של מרן הגאון רבי יוסף לייב זצוק"ל בעבודת האדם עם עצמו. היא הנקודה מרכזית שמכוונת את צעדיו של האדם בחיים, ומכוונת את כל מעשיו והליכותיו.

בשלטון הדעת ניהל רבי יוסף לייב את ישיבת טלז. הוא ראה בתלמידיו הישיבה מועמדים להיות גדולי הדור ומשום כך שאף לחנכם בשלמות בלי לזוז מדרך האמת. מסיבה זו, ראה לנכון בהדרגות מסוימת, להסביר לתלמידיו מקצת דרכי הנהגתו בניהול הישיבה. ומעשה שהיה כך היה:

בימי מלחמת העולם הראשונה, הייתה ישיבת טלז הישיבה היחידה שלא גלתה בגירוש יהודי ליטא, אך לא זכתה להכרה רשמית מממשלת הכיבוש הגרמנית, כך שכני הישיבה סבלו מגזירות שונות ומשונות. בחורף תרע"ו התפרסמה ידיעה רשמית ע"י סוכנות ידיעות מקומית כי ישיבה אחרת שגלתה יחד עם ראשיה, נפתחה ע"י כאלו שלא שימשו בישיבה ההיא מימיהם. ישיבה זו הוכתרה כבית המדרש לרבנים בליטא והיא זכתה להכרה רשמית. בישיבה בטלז סערו הרוחות: הייתכן שטלז לא זוכה להכרה רשמית, למרות שהיא הישיבה היחידה שלא הפסיקה את קיומה בתקופת המלחמה? לרבי יוסף לייב הגיעו תלונות התלמידים, ולכן החליט לגלות לתלמידים קצת מדרכיו.

כך היו דבריו הבהירים של רבי יוסף לייב: "מצאתי בביתי את בני הבית מתרגשים מתלחכים ומדברים בהתפעלות לאלה שאין ניסיון בידם, עושה הדבר רושם חזק ומעורר בהם קנאת אמת וקנאת שקר, ועוד מתעורר רגש כעס מדוע יחסר אצלנו הפאר החיצוני שמעל למצב החומרי והרוחני וכל אחד מטיל אשמה על השני ומתעוררת אי שביעות רצון ע"ז שאין משתדלים כראוי בנוגע לדברים חיצוניים. והנה בישיבת טלז עיקר מחשבתם של העומדים בראש המוסד היא רק להטיב ולשכלל את הצד הרוחני שבו, ולא רק שאינם משתדלים לעשות פרסומת עם שקרים וגוונמאות וכדו' שהוא דבר טמא ומכוער וכל בעל נפש יגעל מזה ויכעס ע"ז בשאט נפש וח"ו לעסוק בזה ולשים לב לזה, אבל גם בדברים המותרים והנחוצים לישיבה במצבה החומרי גם ע"ז לא ישימו עיניהם להשתדל בזה כמו שמשתדלים במקומות אחרים".

"סיבת הדבר כי מנהלי הישיבה עיקר מחשבתם היא לפעול להשפיע

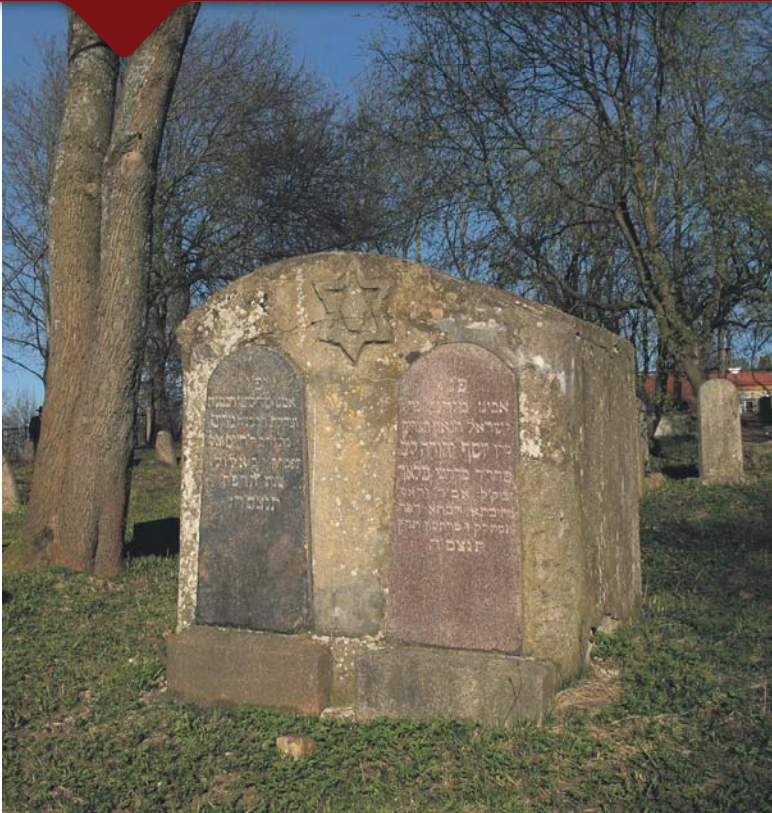
תורה אמיתית ויראת ד' כפי האפשר, ולזה צריך להכניס בישיבה רוח קדושה במידה מרובה, ואף כי ראוי שימצאו בכל מוסד אנשים שישתדלו בעניינים חומריים וכדו' הנה לזה ראוי שיהיו אנשים מיוחדים שעליהם יהיה מוטל לשים השקפתם לעניינים אלה אבל לא אלה שצריכים להשפיע מרוחם תורה ויראה".

"זה האיש אינו אדון על עצמו"

הארה נפלאה אמר רבי יוסף לייב, על דברי חז"ל: "כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים". צריך להבין – תמה, איזה חטא יש כאן שמגיע עליו כזה עונש חמור? הרי בסך הכל כוונתו לענות אמן על ברכה, למרות שאינו יודע על איזו ברכה הוא עונה, וכי לכוה עונש נורא ראוי הוא?

עמד מהרי"ל, ודרש וגילה סודם של דברים: "זה האיש אשר חסר לו דעת מקורית להבחין בכל דבר את טיבו, אלא נמשך הוא תמיד אחרי דעת אחרים ועונה אמן אחריהם מבלי שהוא יבחן אם טוב הוא אם רע, מבלי שיעביר דרך כור שכלו להכיר אם נכון הוא אם לא, זה האיש אינו אדון על עצמו ותלוי הוא בדעת אחרים, אדם כזה אי אפשר

רדעת

מצבת ציוני מרן הגר"ל בלוק צוק"ל ורעייתו הרבנית ע"ה

◆ "מוסף שבת קודש" מגיש
יריעה לדמותו ומוסריו של
מי שקידש את שלטון הדעת,
וסבר שהכל תלוי בה, ממנה
יתר ופינה לכל מעלה וחשבון,
ומבלעדיה – אין תקווה לאדם
◆ "דא קני מה חסר, דא לא קני
מה קני" ◆

משכחו לבית המדרש!

רבי יוסף לייב ביסס את העבודה המוסרית של תלמידיו על כוחה של הדעת, באמרו כי באמת לא רק שאי אפשר לשרש את הכוחות הטבעיים, אלא אדרבה, ראוי הוא שכל כוחותיו של האדם יפעלו בו. רצון ד' כבריאת האדם היה שיחיה האדם דווקא כמתכונתו זאת. התורה דורשת שהאדם בשלמותו יהיה כמו שצריך להיות ויעשה את מה שהוא מצווה, ולכן אם אדם יכניע את אחד מכוחותיו, הוא יתפרץ אחר זמן במקום אחר ביתר שאת.

כסמך לכך הוא ציין את המאמר: "אם פגע כך מנוול זה משכחו לבית המדרש" – אם התעורר כך רגש גרוע, אין העצה שתחטוף רגש טוב ומעולה ותברח את לבית המדרש, כי המנוול ירדוף אחרך וישיגך בבית המדרש גם אם תמשיך לגרשו. אלא: משכחו לבית המדרש, לך לבית המדרש אתו יחד, תתפלל ותלמד – וגם הוא יתפלל אתך וגם הוא ילמד אתך, משם הוא יברח לבד ואתה תתרומם נפשך.

"ישנם אנשים שנראה בתפילתם שהם משתדלים ומתאמצים להתרגש מתוך התפילה ומושכים את ההתפעלות מתוך נפשם, מורגש בתפילתם שרוצים הם לחטוף את אותו הכוח הטוב המתעורר ולהלהיב אותו ולגרש את שאר הכוחות הפשוטים המפריעים, אבל לא זו הדרך, לא ניתן כוח לאדם לגרש את היצר מתוך לבו בלכתו להתפלל. האדם כשהוא מתחיל להתפלל ומכוון את פידוש המלות בפשטות לפי מדרגתו, ומתכוון בתפילות שבהן הוא פונה אל הקב"ה בלשון אתה, יוכל להתרומם אל על" (שיעורי דעת).

שליטה עצמית

וכפי שדרש מתלמידיו כך נהג בעצמו. מעולם לא שינה מזמניו הקבועים, ללא התחשבות בשום מקרה וסיבה. הוא נהג כל יום לשכב לנוח בשעה שלוש ורבע אחרי הצהריים. ביום שישי אחד חיתן את בתו ובאו רבים מגדולי התורה שבמדינה ונכבדי האישים להשתתף בשמחתו. הוא לא ויתר גם אז על שעת מנוחתו וקבע את החופה זמן מה לפני זה, כשצלצל השעון והורה על השעה שלוש ורבע עזב את

שכניו יהיו סרים למשמעתו וילכו בדרך הנכונה. מתחנכים הם מאליהם שלא כחפצו ורצונו ונחשבים כאילו זרים הם לו ואינם בניו. מי שעומד בתקיפות דעתו וזכות שכלו אי אפשר שיעשה איזו תנועה מכלי שידע אם צריך הוא לכך. לא יענה אמן טרם שיכיר מהי הברכה כדי לדעת על מה הוא מבצע רצונו ונותן הסכמתו".

מכתביו עולה התפיסה, לפיה הדעת היא גם היחידה שבכוחה להביא הכרעה אמיתית וכנה בספיקותיו ובהתלבטיותיו של האדם. בכל שאלה שבאה לאדם, יש נגיעות אישיות שקשה לו להשתחרר מהן, והן מטות את שכלו לפי רצונו. אבל השולט בדעתו, ההכרעה הנופלת בדעתו מאליה מתוך מחשבה נכונה, היא סוג של אינטואיציה פנימית ואפשר להסתמך עליה. כמובן יש גם בזה תנאים מסוימים, שיהא בעל נפש טהורה, ירא שמים, ישר, ובעל מידות.

ואכן, הוא עצמו, בכל פעם שהתעוררו אצלו ספיקות בכעיה קשה, היה מסתגר לזמן מה בחדר, עוסק במחשבה או בלימוד המוסר, והפתרון שהיה נופל במוחו מתוך היסח הדעת – דווקא אותו היה מקבל בתור מכריע וקובע.

◆ ◆ ◆

אגב, רבי יוסף לייב בעצמו כנער צעיר, שהה בקלם בשנים בהן התגורר שם מרן הסבא מסלבודקה הגר"צ פינקל צוק"ל, והוא זה שניסה רבות להשפיע עליו בכיוון השקפות המוסר לאחר שהכיר את גדלות נפשו וכוחותיו, והזמינו ל"תלמוד תורה" להקשיב לשיחותיו של הסבא מרן הגרש"ז מקלם צוק"ל, ואף לשיחות הסגורות שהיו מיוחדות לתלמידים מקורבים, כל זאת למרות היותו נער בן י"ז בלבד.

גם בשנים מאוחרות יותר, כשנכנס לביתו של מרן הגר"א גורדון צוק"ל – שהיה תלמידו של מרן רבי ישראל סלנטר צוק"ל וחניך שיטת המוסר, והנהיג בישיבה את לימוד המוסר ומינה בה במשך השנים משפיעים מוסריים, סייע רבי יוסף לייב לחותנו במשימה זו ועמד לימינו לטובת החרדת רוח המוסר בישיבה, כשהוא זה שגם מביא את מרן המשגיח רבי לייב חסמן צוק"ל לכהן בטלו.

שרבי יוסף לייב הכהן שיחד עם צערו הוא גם נהנה מעט שרואים את התרגשותו, והוא העיר לו על כך. ואכן, רבי אליהו מאיר הורה לאביו שקלע למטרה.

מקרה דומה חזר בכגרותו של רבי אליהו מאיר. במהלך המלחמה אירע אסון במשפחה, כאשר בעלה של אחות רבי יוסף לייב נפטר ולא הניח בנים, כך שהאחות נזקקה לחליצה שהיו בה גם סיכונים שונים. האחות נמצאה בטלו ולא שמעה זמן רב מבעלה ששימש כרב בפלך מינסק, ורבי אליהו מאיר היה הראשון שכשורה רעה זאת הגיעה לאוזניו, ונפל בגורלו לבשרה לאביו ולאחותו, רח"ל.

הוא הסתיר מהם את הדבר זמן רב, וכשהרגישו שהעניין לא כשורה התחיל לגלות להם לאט. אלא שעם כל הצער שבדבר, הרגיש רבי אליהו מאיר בעצמו קורת רוח מיוחדת שהוא תופס מקום מרכזי בסיפור והכל תלוי בו. אביו שזיהה את הנטייה הדקה, העמיד אותו על כוח נפשי זה שיש בו השחתה והעיר לו על כך.

דעתו של רבי יוסף לייב הייתה שאין לצעוד בשיטת חינוך אחידה, והיה מבקר מחנכים מסוימים בישיבות אחרות שמורדים את הכל במידה אחת וקובעים לכולם מסגרת אחת. "כל אדם" טען, "הוא עולם בפני עצמו. יש לו תכונות מיוחדות וכוחות נפש מיוחדים, ויש לתת לכל אחד ואחד חינוך לפי טבעו".

"בהסתכלנו בדרכיו של רבנו אור ישראל וראינו את תוקף דעתו וחרפות משפטו על כל דבר שאינו לפי האמת, היה נדמה לנו כי כל מי שלא זיכה לבו ולא טיהר מעשיו יכזה בנחלתו, מה נפלא היה לראות עד כמה סבל לא רק את חטאי חניכיו אלא אף אלה הרחוקים מדעת אמת, אנשים שלחם נגד תעלוליהם והיו אנשי ריב ומצה נגד תורת האמת, גם אותם הבין ומצא בהם את סגולותיהם הטובות והחשיבים" (מדרבי בנו, רבי אליהו מאיר זצוק"ל).

האורחים, כמוכן לאחר בקשת סליחתם האדיבה, נכנס לחדרו לנח. כשחלתה בתו הבכורה במחלה אנושה, ל"ע, היו בני המשפחה מלאי חרדה ולא הסיחו אף לרגע את דעתם ממצבה. רבי יוסף לייב בשעות הקשות ביותר היה מסתגר בחדרו בהתאם לזמניו הקבועים ושוקע בלימודיו. בנו הגאון הגדול רבי אליהו מאיר זצוק"ל שאל את אביו: איך יתכן שבמצב סכנה כזה יסגור את עצמו? ענה לו אביו מהר"ל: "אין לי אפשרות לתאר עד כמה אני נסער ושבור מהמצב, ולו לא הייתה לי האפשרות להשקיע את עצמי בלימוד - לא הייתי מחזיק מעמד ומתמוטט. אלא שהקב"ה נתן לי את הכוח להבליג על צערי ולהתגבר על עצמי".

חינוך הבנים

לגישתו, עיקר החינוך הוא בבית, והחינוך הניתן ע"י ההורים לילדיהם יש בו תקוות יותר מכחינוך תלמידים, ובאמת הוא גופא השקיע מאמצים רבים מילדותם של בניו ובנותיו. הוא שם לב על כל מידה ותכונה של כל אחד מהם, וטיפל בהם במיוחד בהתחכמות רבה. מצד אחד היה תקיף בחינוכו ולא ותרן כלל, ומצד שני גילה חיבה ולפעמים גם יד גמישה. אחד הבנים שלו, בעודו בילדותו, ראה אצל ילד בשכונתם נעליים אדומות, ובא הביתה והתחיל לבכות בתביעה שיקנו גם לו דווקא נעליים כאלה, ומתוך תביעתו ובכיו לא רצה ללכת לישון. רבי יוסף לייב לא נעתר לו, והורה לייסרו על התעקשותו ולהשכיבו לישון בעל כורחו. אלא שיחד עם זה, הורה לקנות לו נעליים אדומות ולהניח תחת מיטתו שכשיקום למחרת משנתו ימצא אותן כרצונו...

כשנפטר חותנו רבי אליעזר הגדול, היה בנו, רבי אליהו מאיר, בחור כבן חמש-עשרה, ובכה בכי מר מרוב התרגשות על פטירת הסבא. אלא

קבוצה של בחירי תלמידי טלו עלתה ללמוד בישיבת "כנסת ישראל" בעיה"ק חברון, ביניהם היו הגאונים: רבי זבולון גרז, רבי מאיר שפירא ואחיו רבי שמחה זיסל שפירא, רבי יצחק קאץ, רבי שמחה יצחק ברוידא, רבי מיכל שלפוברסקי, רבי בנימין ברקאי ועוד.

מרב הגאון רבי אברהם יצחק בלאך זצוק"ל שמר עמם על קשר מכתבים, בהם מבטא הוא את חשיבות היותם טלזאים. לחלק מהמכתבים הצטרף גם אביו מרב רבי יוסף לייב זצוק"ל. המכתבים נכתבו להגר"מ שלפוברסקי ולהגר"י קאץ זצ"ל, וחלקם מובאים בזאת:

מאד מאד תאבים אנחנו לדעת מחיי עמנו בארצנו הק' בכלל ומעבודת הרוח מיסודות התורה כפרט וביחוד מחייכם אחינו בני ישיבת טלו שנפשונינו קשורות באהבה פנימית שאינה תלויה בדבר. אקוה כי בכוח תמצא נתיב האמת והשלום ותעלה מעלה בקדש בתורה ודעת.

לפתח את הספר הגדול שבאדם

כמדומני כי זה אחד מהקווים הבולטים אצל חניכי ישיבת טלו כי מתעורר וחי במ צורך נפשי לחיים עליונים. אבל לאו כל אחד זוכה להגשים זאת בחייו, ואצל הרבה נשארים רק געגועים לזה במידה כזו שמונעת אותם מלשכוע רצון מחיים פשוטים אשר נפשם לא תימלא. ואף כי גם זה לבד הוא ענין נעלה, כי הלא געגועי נשמה המה - כביטויך במכתבך היקר. אומנם אצלכם ב"ה, כפי הנראה והנשמע מכם ומעדותכם החשובה, הלא עשתה פרי רב, והנכם עולים ת"ל במעלות התורה, וחיים הנכם בה ועמה, ואותות עליה זו ניכרת ביותר ע"י ההשתוקקות והצימאון לדבר ד', זו חכמה עילאה שהתגדלה אצלכם ובאהבתה תשגו תמיד.

כן רואה אנכי כי התבהרה אצלכם יותר ההכרה בדרכה של תורה בישיבת טלו, ויודעים הנכם עכשיו להעריך יותר את הרכוש הרב שרכשתם לכם בע"ה במשך שבתכם בצל הישיבה הקדושה, וע"י זה שזכיתם לשמש פני רבנו הגדול ולקבל את דרכו בתו"י. כי ע"י שהכרתם הכרה זו נפתחו לפניכם

מטלז לחברון

ללכת בדרך האמת

דברי מכתבך הסבו לי עונג כזה שרגשותיך כבואך אל אדמת הקודש נובעים ממקור האמת והאמונה, ולא הושפעו כלל מהרוחות החדשות - - - הנותנים טעם לפגם גם בנו ע"י טמטום הלב והרגש הטהור.

בתקופתנו נדרש מאדם שיהיה בעל רוח כבירה ודעת תקיפה בכדי שמחשבותיו תהיינה מחשבותיו הוא, ורגשותיו רגשותיו הוא, כי אצל רוב בני הדור מחשבותיהם משועבדים, ורגשותיהם שאולים, לרוח בני הדור, כל אחד במידה ידועה.

אומנם גם למי שאין לו כח הדעת במידה השלמה, ניתנה היכולת ללכת בטח בדרך האמת, אם יש לו רב מובהק. שכזה ניתנה לו אמת המידה למוד הכל בדעת רבו. כי ניתן לו לאדם הכח לצייר לו דעת רבו הגדול ממנו, ולכוא ע"י זה להשגה יותר עליונה ממה שיוכל להשיג בשכלו הוא, והכח הנפלא הלוה הוא שנותן לנו היכולת לדומם מחשבותינו עד שכל התורה בעזרת רבותינו.

וברוך השם שלנו חניכי ישיבת טלו, יש לנו האפשרות לזה, בכדי שנלך בדרך התורה לפי אמתיות דרכה. ולפי הכרתי אותך ואת דעותיך אמצא כי ת"ל יש לך היכולת הרוחנית ללכת בדרך אמת בין בתורה ובין בחיים, ואשריך שזכית לזה.

בנין הישיבה בעיר טלו. למטה - בנין הישיבה כיום

להגדיל תורה ולהאדירה

מגדול תחושת האחריות שבו, ראה רבי יוסף לייב חובה לעצמו לעסוק גם בצרכי ציבור, ומאחרי המלחמה הראשונה ובעיקר עם כינון מדינת ליטא הוכר הוא כאחד מקברניטי היהדות החרדית. הוא היה משתתף בכל הכינוסים והוועידות ליהדות שהתקיימו בליטא, והופיע בכל מקום כראש המדרשים.

כוועידת הרבנים שהתקיימה בליטא בתרפ"ב, תפס רבי יוסף לייב מקום והתגלה כמנהיג בחדר עליון. הוא התנגד בכל תוקף שיבחרו את מועצת הרבנים על ידי הצבעה כללית לפי רוב דעות, אלא להרכיבה מהרבנים הגדולים המקובלים. בדעה זו תמך גם מרן הגר"מ אפשטיין זצוק"ל. כשהרבנים הצעירים טענו כנגדם שאין בדורנו גדולים, השיב רבי יוסף לייב, כשם שאין גבול בידעית התורה כן אין גבול באי ידיעת התורה!

הוא גם העביר את בית המדרש למורים "יבנה" מקובנה לטלו תחת חסותו, כי סבר שמוסד זה הוא חיוני לחינוך החרדי והתורני. בד בבד הוא גם הקים סמינר לבנות, כשלמעשה זהו הניסיון הראשון למוסד מסוג זה עוד לפני יוזמת הגב' שרה שנירר ע"ה. היו שהתנגדו לכך - כפי שאח"כ התנגדו להקמת "בית יעקב" - אבל דעתו של רבי יוסף לייב הייתה תקיפה שיש הכרח בדבר לשם המשך שמירת התורה וקיומה של מסורת ישראל. ובאמת מוסדות אלו לא הכזיבו ותועלת רבה צמחה מהם לחיווקה של היהדות הנאמנה בליטא.

רגש והתפעלות רגעים, מול עבודה תמידית וקיימת

תלמידו, הגאון המופלא רבי מרדכי פוגרמנסקי זצ"ל סיפר מעשה המשך בעמוד 32

אסור לנפול ברוח

מכתב זה נכתב אחרי מאורעות תרפ"ט. גם אנחנו מרחוק נמצאים עדיין תחת הרושם המדכא מהמאורעות הנוראות בארצנו הק' ככלל, ומאכזר בחירי צעירינו בני הישיבה הק' דחברון הדגולים ז"ל בפרט.

מתוך צרת הרבים מבצבצת ועולה לפנינו האכזרה היקרה של נפש אצילה הקרובה כ"כ ללכותינו ה"ה ידי"ג וצור לבכי הרב הגאון מר שמחה יצחק (ברדיא) ז"ל, שכמה תקוות גדולות תלינו בו כי יהיה ממוהדי אור תורת אמת בדור יבא.

כולנו וכל בני הישיבות נדכאו ממש בהיוודע הכשורה הרעה ר"ל, ובמשך איזו שבועות היה ניכר דכאות רוח ושברון על הכל. ורק בעבודת התורה והיראה שנתחזקה ת"ל בעת האחרונה, גם כיתרון החובה המוטלת עכשיו על בני התורה באכזר של כוחות נעלים כאלו, נשקטו הרוחות באיזו מידה.

מוכן כי בעדכם הקרובים אל החלל יותר קשה להשקט, אבל הלא תדעו יקרים כי אסור לנפול ברוח, ועליכם החובה להתאזר ביתר תוקף למען ד' ותורתו.

קשה מאוד להביע בדברים, את כאבנו הגדול על האסון הנורא שהקרה ד' לעמנו בארצנו הקדושה, ולהעריך את האבדות הגדולות אשר אבדו לעמנו ככלל, ואכזר בחירי צעירינו גדולי התורה תקוות עתידנו בפרט. בין הקרובים שנפלו חלל בחברון עיה"ק, היו אחרים מבחירי הישיבה הקדושה בטלו. אהובים ונחמדים היו בחייהם, ותקוות גדולות תלינו בהם לעתיד. וכדאי כל אחד מהם, לשאת עליו ככי ונהי: אוי לנו על גדולים ונפלאים אלה שנקטפו שלא בזמנם מאתנו! ומי יודע להעריך את אשר חסר לעמנו באכזר בני ציון היקרים האלה.

אוצרות החכמה אשר בקרבכם למען השתמש בהם לצרכם ולצורך אחרים. כרם, גם קודם שנפתחו האוצרות, עשתה פעולתה בעומק הנפש, ורישומה היה ניכר על כל מהות האדם. ואולי פעולתה אז הייתה במידה ידועה בבחינה יותר עמוקה, אבל עכ"ז הלא עבודת האדם היא לפתח את הספר הגדול אשר באדם - כביטוי אאמו"ר הגאון שליט"א באחת משיחותיו. אבל ביחד עם זה, על האדם להשתדל לשמר בקרב נפשו את ה"יין המשומר בענביו" היא נשמת התורה וטעמה הפנימי שאי אפשר למוסרה במילים, ולא להריק את כל האוצר בחכמה שמשפה ולחון.

עוד גם זאת, בשעה זו כשנפתחים אוצרות המחשבה אצל האדם, שעת יצירה, צריך הוא לפתח לעומת זה גם את כח הביקורת. בכדי להכיר את כל רעיון ומחשבה אם נמצא עליו חותמו של הקב"ה... ולא להטעות את עצמו ע"י צלצולי מלים ומדומי רגש בלתי מבוררים בשכל ובדעת. ולא יספיק לנפשו דרושים כל דהו. כי לאחר שנפתחו האוצרות לא מהני רושם לבד (צלצול מילים בעלמא...).

אל תדמה כי מצאתי איזה סרך להעיר זה, כי אדרבא מכל מכתבך ניכרת בהירות המחשבה באופן נעלה. מאוד ישר בעיני אאמו"ר הגאון שליט"א הרעיון על המדרש שבשעה שהיה משה על ההר היה לומד תורה ושוכח. ובמיוחד ביאורך ברעיון זה טעם למה שמודגש אצלכם עכשיו יותר התורה שלמדתם בהר ד' בדורנו זה.

למכתב זה הוסיף אביו: אמנם קשה עלי מאוד לכתוב בכ"י כידוע אבל כל רגש שבלב מתפרץ לצאת החוצה ע"י פעולה יותר ממשית לפי מושג האדם בחומר, ולכן לא אוכל להסתפק במסירת קולמוס לדורש בשלומכם בני היקרים מרוב חביבותי אליכם. שלום לכם אהובי נפשי היו ברוכים תשכילו ותצליחו לעלות למעלה למעלה בקדש כחפץ ועתירת אוהבכם מלו"נ יוסף יהודה לייב בלאך.

◆ חשון ת"ש-תש"פ:
שמונים שנה להסתלקות
מרן הגאון רבי פסח
פרוסקין מקוברין
זצוק"ל ◆

מאפילה

למאור גדר

מיוחדי הסגולה בכוח חידושו ובירורו, הוא ניהו מרן הגאון רבי פסח פרוסקין זצ"ל מקוברין. "הסבא נכלם מהגיחוך שבו התקבלה ההערה, ויותר מהעלבון האישי שפגע בו, פנעה בו הידיעה כי הוא לא זוכה לחדש בתורה ולדרת לעומקה של הלכה דשמעתא כשאר חבריו".

הוא נפנה מהמקום, התיישב ליד מקומו בבית המדרש, ובכה בכי מור ליוצר נשמתו, נותן התורה. "למה יגרע חלקי"? זעק רבי פסח הצעיר ללא קול, כשהוא מתמוגג בדמעותיו. ומתוך בכיו וזעקתו – נרדם על הגמרא.

"את המשכו של הסיפור המרטיט שמעתי מאמי ע"ה", שח לנו רבי נתן שליט"א בהתרגשות, "ולפי המקובל בידינו היא שמעה אותו מהסבא עצמו. בחלומי, זכה הוא למעין חזיון שמימי, בוא נאמר לו כי בכיו וזעקתו עשו פרי, והוא זכה שיפתחו בפניו שערי הגיון וסכרא. 'קום משנתך' נאמר לו, 'עמוד על רגליך ושוב ללימודך במסכת בבא קמא וראה נפלאות מתורת ד'! ואכן, כך הווה. הוא החל דווקא במסכת בה חווה הוא את המשבר, בבא קמא, וזכה לחדש בה, ובהמשך בכל סדר נזיקין ובש"ס כולו, חידושים נפלאים בעומקה של הלכה, עד חיותו לאחד מאלופי התורה ומוסריה ברורות האחרונים".

לשם הדיוק, הוא מוסיף ומציין את העובדה הבאה: "בביקור שערכתי אצל הגאון הגדול רבי ישע בער סולוביצ'יק זצוק"ל, בן מרן הגרי"ז וראש ישיבת בריסק, סיפרתי בפניו את העובדה, והוא הגיב כי למיטב ידיעתו הסיפור בבסיסו אכן היה גם היה, אלא שאת החלק בו זכה

◆ הרב מ. ברמן ◆

בית המדרש של ישיבת סלוצק.

האווירה סוערת ורותחת. אריות הישיבה נושאים ונותנים ביניהם בסוגיא, מהקשות שכמסכת בבא קמא. האחד טוען טענה חזקה, ומסובב אותה בראיות ברורות מדברי הראשונים, ורעהו סותר את דבריו מיניה וביה. בני החבורה רותחים באורייטא, כאשר אליהם מצטרף אברך צעיר, רבי פסח פרוסקין שמו, המכהן בתפקיד של "השגחה" בישיבה (וכלהלן), והוא מסביר את עמדתו ואת האופן בו נראה לו לכאר את הסוגיא החמורה.

כנראה, שההערה לקתה בחסר, והיא לא היתה במקומה. הבחורים המתנצחים דממו לרגע, וכמה מהם לא התאפקו והעלו חיוך על שפתותיהם למשמע ההערה הלא מדויקת.

"זוהי היה הרגע שהוא נשבר", מתאר הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א, נכדו של האבכך הצעיר – שלימים יתפרסם ויוכר כאחד

◆ "מוסף שבת קודש" מתקבל
לשיחה במעונו של נכדו, יבדלח"ט
הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א,
הצועד באורח חיים למעלה
למשכיל של הסבא הגדול, שמרגע
של עלבון וכלימה – הפך לאחד
מגדולי המחדשים ומוסרי התורה
◆ ההולכים בחושך – ראו אור
גדול! ◆

הוא לגילוי בחלום – הוא לא שמע. מצידו, שבת וחזרתי על העדות שקיבלתי מאמי ע"ה, בתו של רבי פסח, ומשכך נענה הגר"ד ואמר: 'אתה, רשאי לספר מה ששמעת מאמא'... ועל כן, אני רואה לנכון למסור את הסיפור באופן הזה דווקא'.

שמונים שנה להסתלקותו של מרן הגאון רבי פסח פרוסקין זצוק"ל, רבה של קוברין וראש ומייסד הישיבה הגדולה בה. בשיחה מיוחדת לרגל יומא דנשמתא, מתקבל "מוסף שבת קודש" לשיחה אצל נכדו, הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א, מראשי ישיבת "גאון יעקב" ו"חכמה ודעת", המעלה זיכרונות הוד מחיי הסבא הגדול, מאשר שמע וספג בבית אמו, הרבנית זוכובסקי ע"ה, רעיית הגאון רבי חיים רב זצוק"ל, וברתייה דרבי פסח זצוק"ל.

"בבית אבא ואמא שמענו תמיד על דמותו של הסבא. היא סיפרה לנו כל הימים איך היה נראה בית אבא, כשהיא מרגישה כי הוא היה מונח כולו בלימוד, ולא היה דבר בעולם שעניין אותו מלבד הלימוד. היא סיפרה ממה שראתה, שכאשר היו באים רבנים מהאיזור שהיו רשומים נישואין אצלו, כהיות ועירו קוברין היתה עיר גדולה יותר מכל סובביה, הרי תוך כרי רישום נישואין היתה השיחה גולשת לרבני תורה והלכה. היא סיפרה עוד, כיצד הסכתא היתה נכנסת כמה פעמים באמצע הלימוד ואומרת לו שהמרק מתקרר, אך שום דבר לא הוזז מדיבורו בלימוד ומהריתחא דאורייתא, כך שבפועל נמצא שכמעט מעורר לא אכל מרק..."

"מלבד זאת, היא תיארה, שגם צורת מטבע הוא לא הכיר. הם הרי היו מקבלים משכורת מהקהילה, וכל הכסף שהגיע לביתם היה מונח מיד במגירה שבה הניחו את הכסף, וכל אחד היה לוקח משם לצרכיו. האמא אמרה לכולם שיקחו משם מה שצריך, ובביתם התהלכה הלצה שאמרה כי למגירה זו קראו אצלם בביטוי - 'מעלק זיך' [תוציא חלב], כפי שאומרים לכבש שיתן חלב, כך אומרים למגירה שתוציא את הכסף שבה. עניין הכסף לא תפס מקום בבית כלל וכלל'."

לאור מרן הגר"ח

הוא שב מעט לקורות ימיו של רבי פסח:

"כעודו בחור למד בראדין אצל מרן החפץ חיים, משם עבר לסלבודקה, ולאחר תקופה שלחו הסבא – במסגרת הי"ד החזקה,

הקבוצה בת ארבעה עשר הבחורים שנשלחו מסלבודקה – לחזק את ישיבת סלוצק של מרן הגר"ח מלצר זצוק"ל". ציון דרך זה, מביא את הגר"ח שליט"א למסור הבהרה נחוצה:

"כפי שתואר לעיל, וכך מקובל, רבי פסח לא נחשב לבעל כשרון גדול, עד לחזיון שנתגלה לו בחלום המדובר. אך אין הדבר עולה כל כך בקנה אחד עם העובדה שהוא נבחר כאחד מהי"ד החזקה, מתלמידי סלבודקה שבעצת רבותיהם הלכו לפתוח את ישיבת סלוצק, ושם הרי היו כולם בעלי תריסין נודעים בכישרונותיהם וידיעותיהם המופלאות. כנראה, שבתחילה הוא היה אמנם בעל כישרון גדול, אך לא מספיק בעל חידוש. ואכן את עיקר כוח חידושו הגדול התחיל בשנים מאוחרות יותר בערך בהגיעו לגיל הכ"ח, ומני אז ההבנה והעומק בלימוד היו העיקר אצלו כל שנותיו'."

"לאחר נישואיו, הציע לו מרן הגר"ח זצוק"ל תפקיד של השפעה והשגחה בישיבה. מתחילה לא אבה להצעה זו, אך משום מעשה שהיה נאות לקבל על עצמו את ההצעה:"

"היה זה כאשר בנו חלה והגיע לשערי מוות, או אז קם רבי פסח ונדר כי אם יחיה בנו, יקריש את כל כולו לתורה. ואכן ימים לאחר מכן קם הבן והבריא. מיד לאחר מכן, נטל על עצמו את עולה של משרת ההשגחה בישיבה, ועשה בה חיל'."

"במקביל, החל אז לטוות קשרים עם מרן הגר"ח מבריסק זצוק"ל, וקיבל ממנו רבות בדרך לימוד ואף בהנהגה. קרבתו לרבו גם הביאה אותו לשאול אותו באשר לתפקידו: מצד אחד רואה הוא ברכה בעמל תפקידו, אך מאידך, חש הוא כי הרבר גדול מומן לימודו, מה יעשה איפוא?

24

ספר תולדות אדם (ב)

בתוך שיחתנו מספר לנו הגאון רבי נתן שליט"א עובדא דהוי בדידיה, עם מסר מאלף:

"הגעתי פעם לביתו של הגאון הגדול רבי יוסף דב סאלאווייצ'יק זצוק"ל בצעירותי, ודיברנו עמו על רעיון שהיה לנו באותה עת כבחרים להוציא ספר זיכרון על מרן הרב מבריסק. רצינו להנציחו בספר 'שערי תורה', וביקשנו את חוות דעתו של בנו הגדול על כך. רבי יושע בער אחו כי בידי ואמר: 'אני אניד לך מה הסבא שלך אמר על כך. היה זה כשביקשו לכתוב ספר תורה מיוחד לזכרו של מרן החפץ חיים זצוק"ל לאחר סילוקו, ודיברו עם רבי פסח על כך, והוא התבטא – 'וכי מרן החפץ חיים צריך שיעשו לו זכר בספר

הגאון הגדול רבי יוסף דב סולוביצ'יק זצוק"ל

תורה? הרי הוא הוא התורה בעצמה, והתורה מדברת מגורנו כל העת, ומה צריכים ספר תורה לזכרו?! ורק הוסיף ואמר שהיות והיתה אז יוזמה של ועד הישיבות לכתוב את הספר תורה, שיתנו כסף בעטיו לזוועד הישיבות, אז הדבר חשוב לכל הפחות שיהיה כסף לישיבות ולכן זהו דבר חשוב..."

"הפטיר הגר"ד ואמר לי באותו מטבע לשון – וכי חושבים אתם שמרן הגר"ז זצוק"ל צריך שיעשו ספר לזכרו?! הרי התורה מדברת מתוך גורנו כל העת!!!"

בני תורה כקטן כגדול".

"וכשהתבקש מרן הגר"ז מבריסק זצוק"ל אף הוא להסכים על הדפסת הספר, מוסיף הגר"ג, "הגיב הוא בתמיהה: 'שאני אתן מכתב על הכתבים של רבי פסח?!'. לאחר מכן עליתי למעונו של מרן בעל הקהילות יעקב זצוק"ל, וכשהראיתי לו מכתבו של מרן הגר"מ פיינשטיין שאלני – 'מה צריך שאכתוב, אם יש מכתב כה מיוחד מהגר"מ פיינשטיין'. אך לאחר מכן נאות לכתוב את ברכתו, בה כתב 'שמחתי לשמוע שמתכננים להוציא לאור עולם חרות של הגאון הגדול כש"ת הגר"פ זללה"ה פרוסקין אשר הרביץ תורה לעדרים באופן מאוד נעלה, וזכור אני מימי חורפי שהיה הגאון האדיר הג"ל מפורסם בישיבות בתור אחד מהר"מים הגדולים לשם ולתהילה, ובלא ספק שחידושיו היקרים מאירים כספירים ויהיה לתועלת גדול בעה"י".

כאמור, כיהן רבי פסח בישיבת סלוצק של מרן הגר"ז מלצר, ומשזכה ונפתחו לו שערי חידוש והבנה, קם ופתח את ישיבתו בשקלוב. "למעמד פתיחת הישיבה בשקלוב, הגיע אורח מיוחד – מרן הגר"ז מלצר בעצמו, שאת ישיבתו גופא עזב רבי פסח לטובת פתיחת ישיבה אחרת, עם קבוצת בחורים [ביניהם מרן הגר"מ פיינשטיין]. באצילות נפשו, הוא עמד ובידך את ראש הישיבה ואת התלמידים. אגב, כשעלינו לארץ בימי חורפי, הגעתי פעם למעונו, ומיד כשראני, התבטא – 'אני רואה בעיניים שלך את דמותו של רבי פסח!'"

"גם מרן הגר"מ שך זצוק"ל העריכו מאד והכירו ככל הנראה מתקופת סלוצק, וכשעלתה פעם הצעה באמריקה שתהיה ועדה של משפחת רייכמן בנוגע לחלוקת הצדקות, ומרן זצוק"ל רצה להציג אותי בפניהם, אז אמר מיד – הוא נכד של רבי פסח פרוסקין... וניכר היה הדבר שעבורו זוהי מחמאה גדולה יותר מכל דבר אחר".

תלמיד נוסף של קוברין, הלא הוא רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"א"ל שטינמן זצוק"ל. הוא למד שם חצי שנה – מאלול תר"צ עד פסח תרצ"א, כשהוא שומע בעיקר את שיעורי חתנו של רבי פסח – שכבר היה בעת זקנותו – הגאון רבי שלמה מטות זצוק"ל הי"ד. "את שיעורי רבי שלמה רשם מרן הגר"א"ל במחברותיו מאותה תקופה, ונהג למסור מהם בפנינו, בישיבת ככפר סבא, מעיד

שניתן להניח שאף נכס זה, של חתירה מדוקדקת אחר האמת – נרכש אצל הסבא זצוק"ל מרבו הגדול, מרן הגר"ח מבריסק".

בענין זה מוסיף הגר"ג שליט"א ונוכח:

"כשאמא ע"ה היתה מגיעה אלינו לא פעם לחג הסוכות, היתה מתבוננת בסוכה ומעירה: 'נראה שכפינה זו או אחרת אין מספיק סכך!' חומרה זו נשמרה בידה מבית אביה, שהקפיד – כהוראת רבו מרן הגר"ח מבריסק הידועה – שלא תהיה פינה אחת שלא תהיה מסוככת.

רב רבנן

תלמידים רבים העמיד רבי פסח בישיבות בהן הרביץ תורה. אחד ומיוחד מפארי גידולי תלמידיו, הלא הוא מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל. "עם הוצאת ספרו של הסבא" נזכר הגר"ג זוכובסקי שליט"א, "נתכבדנו בקבלת מכתב ברכתו החם והנפלא של מרן בעל ה'אגרות משה'. וכה כותב הוא שם:"

"שמחתי מאד בשמעי אשר כתבי מו"ד הגאון הגדול רבי פסח פרוסקין זצ"ל מחדושי הגדולים אשר השמיע אותם בהשיעורים בהישיבות שישד בכל מקום שהיה בשקלאוו ובמסטיסלאוו ובקוברין אשר הרביץ תורה לאלפים, והרבה גדולי וגאונים תורה היו מתלמידיו אשר נתגדלו ממש על ידי ששמשו אותו ולמדו דרכו בקודש בדרך הלימוד, וזכורני הנאה הגדולה אשר היה לי בשמעי שיעוריו וחדושי בהשנים שזכיתי לשמשו בשקלאוו ובמסטיסלאוו קודם פרוץ המלחמה הראשונה, אשר לכן חביבים אלי שמעתתא דמורי ורבי הגר"פ טובא... בטוח אני שיהיה מזה רב התועלת לכל

מיוחדת. כשמרן הרב מבריסק צוק"ל היה חפץ לעורר ולחזק דבר מה בעירו בריסק, הוא קרא לסבא רבי פסח שידבר בענין ויחזק את ההמונים. הוא אף נקרא על ידי מרן הרב מבריסק להספיד את מרן החפץ חיים לאחר סילוקו".

"המחשה לכוהן המיוחד נקבל מסיפור אותו שמעתי פעם מהגאון רבי רפאל סאלאוויצ'יק צוק"ל, שפעם היה הדבר נוגע לתיקון המקווה בעיר בריסק, ולא היה כסף בבריסק להשלמתו, והוצרכו לערוך בעיר מגבית שהיהודים יסייעו לכך, אך לא הכל הבינו חשיבות העניין, עשו אסיפה גדולה והביאו את סבא מרן הגר"פ צוק"ל לדבר בפני הרבים, וכך אמר, כפי שסיפר רבי רפאל:"

"א שטאט אן א מקוה דאס איז גענומען מסכת נדה און צורייסען א בלאט נאך א בלאט, צורייסען די תורה!" [מקום בלי מקווה, זה כמו שלוקחים מסכת נדה מהתלמוד וקורעים את כל הגמרא דף אחרי דף, קריעת התורה!]

■ מי היו בני משפחתו של רבי פסח?

"חתנו הגדול היה רבי שלמה מטות הי"ד, שהיה ראש ישיבה בקוברין והוא נהרג עם אשתו וילדיו הי"ד. היה לו בן רבי נתן נטע פרוסקין, שאני, אברל"ח, נקראתי בשמי הראשון על שמו, והוסיפו לי שם היות והוא נפטר בגיל צעיר ממש. הוא היה נשוי ואב לילדים שכולם נהרגו במלחמה עם תושבי קוברין".

"בנו רבי אריה לייב, היה חתן של המשגיח בלומז'ה הגה"צ רבי משה רונשטיין צוק"ל וגר בלומז'ה, והאח השלישי הצעיר היה רבי אברהם פרוסקין צ"ל שהוא היה כל השנים עם רבי פסח ושימשו רבות, ואף כיהן במשך תקופה כמשגיח בישיבה בקוברין, ואחר כך עבר להתגורר באמריקה בה כיהן כרב בקהילה נכבדה, והקים משפחה לתפארת בארה"ב. לא מכבר פגשתי את הגאון רבי אברהם יהושע סאלאוויצ'יק שליט"א, שתואר לי בהתרגשות ששלושה מנכדי סבי הגר"פ פרוסקין צוק"ל לומדים בישיבתו בריסק בירושלים, וסיפר בערגה כיצד אביו, הגר"ד צוק"ל, היה מספר בלילות שבת סיפורים מופלאים על גדלותו של הסבא".

את שיחתנו חותם הגאון רבי נתן שליט"א, במילים קצרות אודות מורשתו של הסבא הגדול, אותה ינק בבית אמו הרבנית ע"ה:

"במשך כל השנים, עד לפני כ-15 שנה שאמא ע"ה נסתלקה לבית עולמה, היא נהגה להפריש מעות לפדיון כפרות, וגילתה דעתה שסוף זה רוצה היא לתת דווקא לתלמידי הישיבות, ולא לכל מטרת צדקה אחרת. והסבירה בלשונה הרהוטה את מה שלמדה מאביה הגדול כל ימיה: אני רוצה שהכסף שלי יילך רק לישיבה וללומדי התורה! ואני יודעת היטב כמה אחוזים מהכסף שלי יגיע לבסוף עבור כוס חלב שיהיה לרוויה עבור בחור שילמד טוב יותר מחמת כך... אך למרות זאת אני רוצה שיגיע הכסף רק לתורה ודוממותה, כי אין דבר חשוב מכך בחיינו! והרגישו אצלה כי זה כוחו של החינוך שספגה בעצמותיה מבית אביה הגדול רבי פסח, שהכול היה סביב התורה".

"עוד אני נזכר, שאמא ע"ה התגוררה כל ימיה ברח' רש"י על דרך רח' רבי עקיבא שהוא רחוב סואן ומרעיש עקב המכוניות הרבות שעוברות בו כל שעות היממה כמעט. פעם שאלו אותה האם לא מפריע לה כמויות המכוניות שנוסעות ברחוב המרכזי עד מאוחר בלילה, והיא ענתה בפשטות שאין לתאר:"

"מה זאת אומרת מפריע לי? אני יוצאת למרפסת הבית בלילות, ומנסה לאתר חברותא החוזרת מלימודים המשותף מאוחר בלילה, ורואה אותם עוברים ברחוב המרכזי, מתעלמים מכל הקורה סביבם ועסוקים רק בחיותא אמיתית בדברם בלימוד. זה נותן לי חיות כה גדולה, וכדאי עבורי כל הרעש והמכוניות רק כדי לצאת ולפגוש ברחוב המרכזי את הלומדים שחוזרים מהלימוד. זה מה שמחיה אותי".

הגר"נ שליט"א. "פעם בעידנא דחדוותא סיפר לי מרן הגרא"ל צוק"ל שהוא זכה פעם אחת והוזמן על ידי רבי פסח לאכול על שולחנו בביתו. הוא התפלא באוזניו וטען שאינו יודע מדוע דווקא הוא הוזמן לסעוד על שולחנו, והיה הדבר בעיניו לפלא, כי בדרך כלל הוזמן רבי פסח רק את הבחורים המבוגרים, והוא היה צעיר לימים".

"עניתי לו בכדיחות הרעת, 'כנראה ידעו שאני אחיה תלמיד של הראש ישיבה ביישיבה בכפר סבא, ולכן כבר אז הוזמנו אותו על סמך העתיד שיסייע לנכדו... מרן צוק"ל חיך ונהנה מהדברים".

במעלליו יתנכר נער

■ מה ניתן לתאר על צדקותיו ויראתו של רבי פסח?

"אספר לכם דבר נפלא. הוא נקרא בשם 'פסח' כשמו של אביו שנקרא גם 'פסח', שכן הוא נולד אחרי פטירת אביו. אמו נותרה אלמנה צעירה בודדה עם ילדים, והעניות היתה נוראה והם הגיעו למצב של רעב ללחם. ואז הגיע דוד מפריז שאמנם היה מקורב לגדולי ישראל בתקופת ההיא, אך היה מעט קשור להשכלה, ואמר לאלמנה שחפץ הוא לקחת את שני הילדים הגדולים, כשהוא מבטיח שיחיה להם חינוך דתי חרדי. האמא בצר לה נאותה לכך, ועד מהרה הילדים הללו התנתקו מאורחות החינוך אליו הורגלו בבית".

"כעבור שנתיים אותו דוד הגיע שוב לעיריתם וביקש לקחת גם את הילד הקטן רבי פסח עמו, אולם הוא נעמד על רגליו ואמר בתוקף - אני לא נוסע, אני נשאר עם האמא! וכך גדל עם האמא ורבך בלימודיו. מכך למדים אנו על יראת השמים שהיתה לו עוד בחיותו ילד קטן, שלמרות הדלות והקושי לחיות עם אמו לבדה, הוא לא רצה לנסוע להיות עם אחיו, ונותר עם אמא רעב ללחם".

"גם כשבגר וגדל, כמעט ולא היו לו קשרים עם שני אחיו הגדולים, וכשנפגש בהם כשנסע לארה"ב לאסוף כסף לישיבתו, נפגש עמם בעזרת מתורגמן. הוא באמת התקשה לראותם כשהם הולכים לרעות בשדות זרים וסרים מדרך אבות רח"ל. גם אחות היתה לו, ולימים כשהגיע ללמוד בישיבת ראדין, בקרבת מקום התגוררה אחותו, וכשפעם נכנס אליה לבקרה, הציעה לו שיקח ספר מסוים לקרוא, והבחין שיש בו מרוח ההשכלה, מיד אמר לה שלום, יצא בנימוס את הבית ולא נכנס אליו יותר כל ימיו".

"אנכי, לאחר שהגיע לפרקו ונשא לאשה את רעייתו מרת צפורה ע"ה לבית ליפשיץ מעיר לאישין, מחמת שהועמסו ריחיים על צווארו, פנה לעסוק לפרנסתו, ותקופה מסוימת השתכר כשומר פרדסים. בתקופה זו נוהג היה להתבודד בין האילות בלילה, ומנצל את שעות הפנויה ללימוד מורה נבוכים, עד שנעשה בקי בספר זה, ומאוחר שכל הליכותיו היו בניגוני קדושה, יצא לו שם בעירו עד מהרה שהוא אחד מל"ו הצדיקים הנסתרים..."

"הוא גם נודע בייחוסו כנכד של רבי משה מקוברין צוק"ל שהיה מגדולי המשפיעים בעירו. ואף היה נדיר במציאותו שהיה מיחידו סגולה שלא גזזו וקיצרו את זקנם מימיהם".

"זו הסיבה, שמרן הגרא"ז מלצר שפגש בו באותם ימים עמד על הכוחות הנפשיים הסגוליים שסבא ניחן בהם כנכד דחיל חטאין וכבעל השפעה, והוא שטח בפניו את ההצעה לברא אליו לסלוצק לכהן כמנהל ומשגיח בישיבתו, ואז קיבל עליו את תפקיד ההשגחה, וראה ברכה בעמלו להאציל על התלמידים רוח של יראת שמים ומוסר, שהצליח דרכה לייצב את נפש הצעירים בגיל התסיסה בדרך של אמת ויושר. לצד עבודתו החינוכית, הקדיש גם חלק ניכר מזמנו לצרכים החומריים של הישיבה ולגיוס אמצעים כספיים לכלכלתה, כשכל שאר עתותיו היו קודש לתורה לעצמו".

דורש טוב לעמו

"לצד גאונותו בתורה ושיעור קומתו ביראה טהורה", מוסיף הגר"נ שליט"א, "היה הסבא רבי פסח צוק"ל דרשן גדול ובעל השפעה

אבי עזרי – הלכות מידות טובות

המשך מעמוד 17

מנימוקיו שלר".

"בהיות ואני קשור עם הגר"ד שליט"א, ביקש ממני מרן זצוק"ל שאנסה לדבר על לבו שיבוא לכהן כמשגיח. בתוך הדברים אמר לי מרן זצוק"ל: 'יש שמסבירים לי כל מיני הסברים נגד ההצעה הזו, ואני רואה את הנגיעות שלהם בתוך דבריהם. הם חושבים שהצלחתו תזיק להם איכשהו, הפחד הזה ניכר בדיובורם, למרות שמנסים לדבר בשם המוסר והדעות...'".

"ואז הוסיף ואמר בגילוי לב: 'כששמעתי את דבריהם חשתי לעצמי, מי יודע אולי גם אצלי ישנם דברים שאני עושה כלי להיות חף לגמרי מנגיעות...'".

ונקודה נוספת מאותו מאורע: "לאחר שהוכרר כי רבי דן שליט"א מסרב באופן ברור להצעה, שאלני פעם מרן זצוק"ל אם ידוע לי עם מי הוא מתייעץ ומקבל את חוות דעתו. עניתי לו, כי למיטב ידיעתי הוא מתייעץ עם כמה מגדולי וחכמי הדור, אחד מהם הוא רשכבה"ג מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל. מששמע מרן על כך, נענה ואמר – 'אם כך, אין בידינו לשנות את ההחלטה. לר' אהרן לייב יש דעה ברורה, יצוקה והחלטית, ואם הוא, ברוחב בינתו והכנתו הגיעה למסקנה זו, לא ניתן לשנותה...'".

"העובדה הזו – הוא נזכר מעניין לעניין באותו עניין – 'מזכירה לי אנקדוטות נוספות מהן ניתן ללמוד על הערכתו המיוחדת של מרן זצוק"ל למרן הגרא"ל. הגר"א שלזינגר זצ"ל סיפר, שלא אחת היו משמיעים לפני מרן הגרא"מ שך זצוק"ל טענות ותגובות בעניינים שונים שעל הפרק. אך בכל פעם שהושמע דבר בשם מרן ראש הישיבה הגרא"ל זצוק"ל, היה מטה אוזן באופן מיוחד, ומחשיב מאד כל מה שאמר בכל דבר ועניין, וניכר היה כמה העריך את רוחב בינתו'".

"וכן כשהתעוררה פעם מחלוקת סבוכה באחת הישיבות, ביקש מרן הגרא"מ שך זצוק"ל שהעניין הובא בפניו להכרעה – שדווקא מרן הגרא"ל זצוק"ל יהיה הבורר. ומאחר שהגרא"ל סירב להיכנס לעניינים אלו, נסע מרן הגרא"מ במיוחד לביתו לדבר על לבו שיסכים לכך. בסופו של דבר העניין לא יצא לפועל, ואז אמר לי מרן הגרא"מ שך: 'אין לנו מי שנגדול ממנו בעניין, המבין הן בענייני ישיבות והן בענייני ממונות, ראינו גם בבוררות שכן היו אצלו לעתים, שפעל ככזו נקיית וכוונתו הבנה, וכמה חבל שלא זכינו

שהוא יעשה זאת גם הפעם במקרה זה'".

דאס איז דער ראש ישיבה!

וכמים הפנים לפנים, אכחנה מדויקת שדקדק רשכבה"ג מרן הגרא"ל זצוק"ל אודות גדלותו של מרן בעל האבי עזרי זצוק"ל, ומעשה שהיה כך היה:

סיפור בפני מרן הגרא"ל שני סיפורים אודות גדלותו של מרן הגרא"מ שך. הסיפור הראשון עסק בהגר"ש גרוסברד זצ"ל, שהיה משוחח עמו רבות על ענייני החינוך העצמאי שבניהולו. והנה, באחת הפעמים שנכנס רבי שרגא לביתו, פונה אליו מרן זצוק"ל ומבקש ממנו: 'במטותא, תגיד לי מה השאלות ששאלת אותי בזמן האחרון, ומה היו התשובות שלי...' תמה רבי שרגא – מדוע הוא מבקש זאת?! הסביר לו מרן: 'הייתה לי קושיה חזקה בתמורה שתפסה את כל ראשי. ככל עת שדיברת אתי, ניסיתי לצאת מהקושיה ולהיות רק אתך – אבל לא בטוח שהצלחתי. הקושיה תפסה לי את הראש, ואני חושש שאולי עניתי לך לא כפי הנצרך. שאל אפוא שוב את מה ששאלת בזמן האחרון, ואראה עתה אם לא טעיתי כמה שהשכחתי...'".

בפעם אחרת סיפרו לפניו בהתלהבות ניכרת, את מה שסיפר המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א, שפעם הגיע אליו זוג חשוך ילדים, וביקשו ממנו שייגש למרן הגרא"מ שך ויבקש עליהם רחמים לישועה. הוא בא אל מרן הגרא"מ שך וסיפר לו את הסיפור עם הזוג. מרן שהיה באמצע הלימוד, לבש את המעיל עם הכובע, וביקש שיביאו לו סידור, פתחו והחל לשיר 'ק-ה ריבון עולם ועלמאי', והיה שר ובוכה בהתרגשות. כשהגיע למילים 'לא יעול גבורתך בחושבנאי', כאילו נפתח סכר של דמעות, ובתוך כך אמר: 'לא יעול גבורתך בחושבנאי... אדם לא יכול להגיע לחשבונות של הקב"ה עם הגבורה שלו! הוא המשיך הלאה בדמעות עד גמירא והפטיר: בזכות שהתחזקנו עתה באמונה, בע"ה תוך שנה ייוושעו בני הזוג הללו ויהיו להם ילדים... וכך הוזה'".

נענה על כך מרן הגרא"ל זצוק"ל: 'עולם הפוך ראינו! ממה מתפעלים האנשים? מהמעשה השני, 'א חסידישע מעשה – א

מופת! אבער, דאס איז הרב שך?! (וכי זה מה שמגדיר אותו?) המעשה הראשון – הוא מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, שכשהייתה לו קושיה בתמורה, שום דבר לא קיים, ניטא קיין וועלט (העולם דומה כאינו קיים). דאס איז (זהו) דער ראש ישיבה!"

לקראת סיום שיחתנו, עולה בזכרונו של הרה"ג רי"מ שושן שליט"א מעשה נוסף, אותו שמע משכבר הימים מאת הגרא"צ טויב שליט"א, שסיפר כדלהלן:

"לקראת אחד הכינוסים הגדולים שאורגנו לילדי בני ברק בהיכל 'אהל קדושים' בישיבת פוניבז', רצו המארגנים שמרן הגרא"מ שך זצוק"ל ייטול בו חלק בכדי לחזק את הילדים הרבים שהתכנסו שם. למעונו עלה הרב מרדכי בלוי שליט"א לבקשו שידבר בפני אלפי הילדים. ראש הישיבה התלבט האם להיענות לבקשה, ובדיוק באותם רגעים נכנסתי למעונו. מרן זצוק"ל אחז בידי וסיפר לי על בקשתו של הרב בלוי ושאלני מה אני אומר על כך."

"השכחתי כי מי אני ומה אני שאייעץ לראש הישיבה מה לעשות, אך אוכל לספר סיפור קטן ששמעתי מחותני, רבי מיכאל פריד זצ"ל, אדם מורם מעם, שעבר את גיהנום שואת אירופה, ושתה את כוס התרעלה עד תומה, ותמיד שח לנו שהדבר היחיד שהחזיקו לאורך כל המאורעות שעברו עליו, היה האירוע החד-פעמי שזכה לראות במקרה נדיר ויחיד את זיו פניו של אותו גאון וקדוש, רבן של כל בני הגולה מרן החפץ חיים זיע"א."

"כל פעם שתקפו אותו הצוררים או שנתקל במחזות אימים, הוא נצרך רק לעשות דבר אחד – להעביר את דמותו של מרן החפץ חיים לנגד עיניו, ומכך שאב עידוד וכוה, עד שיכול היה להתגבר על כל הקשיים והייסורים שעברו עליו באותן שנים. כך סיפרתי בפני מרן זצוק"ל."

"מששמע זאת מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, הביע מיד את הסכמתו לדבר בפני הילדים, ולמרות חולשתו הגדולה באותו הזמן, הוא הפתיע ותוך דקות ספורות התייצב באוהל קדושים והשמיע שיחת חיזוק בכנס הילדים."

מה מניע אותנו לעזוב את כדור הארץ ולצאת למסע האין-סופי הלוח?

בפרשת השבוע מתואר כך: "וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הֲבֵט נָא הַשְּׁמִימָה וְסֵפֶר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה יָרְעֶךָ", (טו, ה). ופירש"י, ומקורו במדרש רבה: "הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הבטה [הַבֵּט נָא], מלמעלה למטה".

חו"ל לא הרחיבו בפרטים, כדי שנוכל לנסות לערוך "שחזור" של אותו מסע מופלא. אך בכל מקרה הרבר בלתי אפשרי לחלוטין, וכבר נבין מדוע:

הגרגר הקטן הזה שנמצא שם למטה, כלומר כדור-הארץ, איננו "גלמוד" שניצב לבדו, אלא חלק בלתי נפרד ממשפחה שנקראת מערכת-השמש. שמונה כוכבי לכת סובבים את השמש, חלקם קרובים יותר חלקם פחות. כוכב-חמה הוא הכי קרוב: הוא מסתובב במרחק 58 מיליון קילומטר "בלבד" מן השמש. מרחקו של כוכב הלכת נוגה כמעט כפול: 108 מיליון קילומטר. כדור-הארץ רחוק מן השמש כמעט 150 מיליון קילומטר, אך מה זה לעומת מאדים שרחוק כמעט 230 מיליון קילומטר?

ועדיין, ארבעת הכוכבים הללו הם בתוך מערכת כוכבי הלכת "הארציים", כאשר נגביה יותר נגלה את כוכבי הלכת "החיצוניים". צדק במרחק שלושת רבעי מיליארד קילומטר מהשמש; שבתאי במרחק מיליארד וחצי ק"מ; אורנוס במרחק 2.7 מיליארד ק"מ; נפטון כבר באמת רחוק: 4.5 מיליארד קילומטר!

כאשר מדברים בארץ על שטחים ומרחקים, קשה לעכל זאת בלא שניתן שמות לערים, שכונות ורחובות. גם בגובה בו אנו ניצבים יש שמות: כל מערכת השמש - על מיליארדי קילומטריה - היא בית שנקרא "הבועה המקומית". הבית כולו איננו כה קטן, אך כדי להגדיר את מידותיו קשה להשתמש בקילומטרים. המספרים יהיו גדולים מדי. מרחקים כאלו מורדים ביחס לאור. האור עובר בשנייה 300,000 קילומטר, הווה אומר שהמרחק בינינו לשמש הוא כשמונה דקות במהירות האור.

אמנם כדי להגדיר את אורך ה"בית" שנקרא "הבועה המקומית" לא נסתפק בדקות. גם לא בשעות, ימים ושבועות, כי אם בשנים: 300 שנות

◆ ש. וייס ◆

מטבע הדברים אדם חי ומתגורר באזור מסוים, והשטח עמו הוא נפגש מוגבל למדי. למרות זאת כל אחד יודע שהעולם לא מסתיים בשכונה שלו. יש ערים רחוקות, ומדינות נידחות. אך עדיין מדובר באותו כדור עליו אנחנו עומדים.

אולי הגיע הזמן לצאת פעם למסע מרום יותר?

במסענו, מתנתקים אנו מכדור הארץ, וממריאים לשכבת ה"טרופוספירה". כבר בגובה קילומטר אחד נחתוך את העננים. למעשה אנו מבקרים בשכבה זו במהלך כל טיסה רגילה שמגביהה עד לכעשרה קילומטרים. ככל שהמטוס ממריא יותר ויותר לגובה, כך מעלות הצלילים נוחות יותר ויותר לעומק - עשרות רבות של מעלות במינוס, מתחת לאפס.

ממריאים שוב ומגיעים ל"סטרטוספירה", כאן החום כבר בלתי-נסבל. וככל שעולים זה הופך לסיוט איום. בגובה 50 ק"מ כבר מדובר בחום של 250 מעלות...

עוד כמה עשרות קילומטר לגובה, ואנו מבחינים מבעד לחלון ב"מטאוריט" [כוכב נופל]. בשלב זה הוא כבר שרוף לגמרי - אנו בגובה 85 ק"מ. עדיין לא הספקנו לבחון את תכונות ה"מזוספירה" ואנו כבר בשכבת ה"תרמוספירה". כאן, בגובה של כמעט 100 ק"מ, נצליח לחזות באחד מפלאי הבריאה - "זוהר הקוטב" המדהים בגווניו - כבר במקום היווצרותו.

ממשיכים לעלות ומגיעים ל"קו קרמן", זהו הגבול בין שכבת האטמוספירה התחתונה לבין החלל. במציאות לא קיים כל גבול או נקודת-שוני בין הק"מ ה-100 לק"מ ה-101, אלא מדובר בגבול דמיוני שבדיו לחם בני-אדם. נמשיך לעלות, ניכנס לשכבת ה"אקסוספירה" שמגיעה עד לגובה של 750 קילומטר. כדור הארץ הוא ענק, מעל חצי מיליארד קילומטר מרובע! אך מכאן הוא נראה כגרר-שחוק.

אנו ממשיכים לעלות - אך אטו כי רוכלא נציין בכל כמה קילומטר נקודה נוספת, עם שום וחניכא "ספירה" דאית לה?

ששאר

מזרזם

ענייני כו

במספר הזדמנויות התייחס לכך הגה"צ רבי אביגדור מילר
דצוק"ל, ואמר:

"בפתיחת ספר בראשית מתוארת בריאת השמים והארץ. השמים
מכילים גלקסיות רבות, מיליארדי כוכבים, והנה הכתוב מתעלם מצבא
השמים רב הרושם, ומחפסוק השני בחומש דנים רק בכדור הארץ".

"בכך מוכח, שהכוכבים - עם כל גודלם ותפארתם - אינם מוקד
ההתעניינות. העולם מתרכז בכוכב הקטן ששמו ארץ. משנברא אדם
- מניחה התורה את כל שאר דרגות הבריאה, צמחים ובעלי חיים על
מחלקותיהם, מכאן ואילך עומד האדם במרכז העניינים".

"עד הולדתו של אברהם מוזכרים בתורה אישים בולטים שהטביעו
חותם על ההיסטוריה האנושית. מהולדת אברהם נדחקים כל אלו בפניו.
מכאן, מרווחת התורה רק על אברהם אבי האומה ועל זרעו. אין בתורה
התייחסות לעמים הגדולים של שחר ההיסטוריה כמו השומרים והבבלים,
לעיתים מובלע מידע אודות מנהיגים כמו כדלעומר, אך כל האומות
ניצבות בשוליים. העם היהודי כובש את מרכז הבמה, רק גיבורי עם
ישראל נזכרים בתורה בהרחבה, גיבורים אחרים נשארים מחוץ לתמונה".

ובחזרונות אחרת אמר:

"הקב"ה ברא את העולם לתכלית אחת, תכלית אותה אנו לומדים
מהתורה. לאדם לא יכול להיות מושג מה הוא רצונו של בורא העולם,
אלא ע"י לימוד הנאמר בתורה. מהתורה נלמדים יסודות העולם,
רצונות הבורא, ותכלית מעשיו".

אחד העקרונות הבסיסיים הנלמד מהתורה הוא, כי מתוך כל הכוכבים
והעולמות, מתעניין הקב"ה אך ורק בעולמנו - כי בו מצוי האדם.

"קיימים בעולם מיליוני כוכבים, אלפי שמשות, גלקסיות עצומות,
ומתוכם חפץ הבורא דווקא בכדור-הארץ הקטן יחסית מכולם. משל
למה הדבר דומה, לצלחת אחת בה מצויים מיליארדי חיידקים, ואולם
האדם המתבונן בצלחת המלאה, מתעניין בחיידק אחד הנמצא בזווית
ארבעים וחמש... בצד שמאל... וזה הוא רק משל קטן לעולם הזה... ככל
העולם מיליארדי אנשים, אומות רבות ומגוונות ואת הקב"ה מעניין עם
אחד קטן עם ישראל. כל השאר הינם טפלים לעם זה עם ישראל!"

בראשית - בשביל ישראל שנקראו ראשית - - -

אור. יכלה הגיליון - ולא יכלו הקילומטרים!

באיזה רחוב ממוקם הבית? "זרוע אוריון". "רחוב" זה הוא אחד
מקבוצה של שישה רחובות נוספים. האמת ניתנת להיאמר, שיחסית
לקבוצת הרחובות נחשב "זרוע אוריון" כסמטה קטנה...

ששת הרחובות יחדיו משתייכים לשכונה שנקראת "גלקסיית שביל
החלב". אך אל תחשבו שלהגיע מהשכונה שלנו למרכז הגלקסיה זה
סיפור פשוט, כי מדובר במרחק של 26,000 שנות אור! ניתן רק להתנחם
בעובדה ש"שכונות" אחרות באותה עיר רחוקות יותר... בכל מקרה
אנחנו לא לבד, השכונה שלנו לבדה מכילה כ-300 מיליארד כוכבים.

ראינו את הבית, את הרחוב ואת השכונה. אנו ממשיכים להעפיל
לגובה כדי לראות עוד. באיזו "עיר" ממוקמת השכונה שלנו? הגלקסיה,
אלה משתייכת השכונה שלנו נקראת "הקבוצה המקומית". אנחנו לא
לבד בעיר. לצדנו שוכנות עוד 35 גלקסיות. כאמור, הגלקסיה שלנו
מכילה כ-300 מיליארד כוכבים, אך גלאקסיות אחרות מכילות יותר.
הרבה יותר: 100 טריליון כוכבים!

כטח שאלתם לאיזו "מדינה" משתייכת עירנו? המדינה נקראת "צביר-
על הבתולה", והיא כוללת כמאה קבוצות של גלאקסיות. כדי לחלוף
במדינה מצד לצד, תצטרכו לגמא לא פחות ממאה ועשרה מיליון שנות
אור! וזו לא המדינה הגדולה ביותר, ישנן ביקום מדינות גדולות בהרבה!
אם היה זה גודלו של היקום, דיינו.

אך המדינה הנזכרת אינה אלא אחת ממדינות רבות. ככל שמשתכללות
שיטות הצפייה בכוכבים כך מתגלות עוד ועוד גלאקסיות, שנכון להיום
מוערכות בכשני טריליון. גלאקסיות לא קילומטרים... ואפילו לא כוכבים...
הגלקסיה האחרונה שאותרה היא במרחק 12.5 מיליארד שנות-אור...

וכל האמור אינו אלא בחלק הנצפה לעיניים, למי ככלל יש מושג
מה קורה בהמשך? והלא אברהם אבינו לא היה בין הכוכבים, אלא
מעליהם, באיזה מרחק בלתי נתפס מדובר?!

מטרת הנכתב איננה לגמור אותנו; להראות לנו כמה אנו קטנים;
להפחיד אותנו שאנו "אפסים אבודים" באין-סוף...

בריוק להפך:

- ◆ מי היה הראשון שביקר בחלל ואף ריחף מעל כוכבים -
- ◆ דבר שגם בעידן הטכנולוגי של היום לא חולמים להשיג?
- ◆ והאם פעם נתנו את הדעת אודות מרחביו של אותו חלל?
- ◆ התבוננות קטנה תמחיש לנו כיצד עיר מגורנו אינה אפילו
- ◆ נקודה במרחבי העולם, וכדור-הארץ כולו אינו אפילו גרגר-
- ◆ אבק במרחבי האין-סוף של הבריאה אשר ברא א-ל לְקִים...

אֶחָת שְׁאֵלָתִי

שיח רוממות ישיבתי

אתגרים ושאלות, שאיפות ומשאלות

• מ. יעקבזון •

”בתפיסתו, לבחור בישיבה גדולה מותר להיות מוטרד משטיק'ל ארוך ב"מחנה אפרים", או מחברותא שלא בדיוק לפי טעמו. אבל להת-געגע הביתה? פאסט נישט

”כשנער מתנתק מהמשענת – הקושי הזה הוא לגיטי-מי, מובן, ומטלטל את עמקי הנפש. הבסיס והיסוד החזק ביותר – הופך למרוחק, ופחות נגיש וזמין

אלעזר מנחם מו

אני די נבוכ, תוהה, לא מספיק יודע מה לעשות.

- מה קרה?

אצלי הכל בסדר, ב"ה. אבל כמו שאתה יודע, אחי הצעיר התחיל את שיעור א' בחורש האחרון. כבר באלול היו לי איתו כמה שיחות, בהן פרש הוא את הקשיים מולם הוא ניצב עם תחילת הישיבה הגדולה, ודומני שעלה בידי להרגיע אותו. גם העובדה שיש לו אח מבוגר יותר בישיבה מקלה עליו מעט.

- ומה קרה כעת?

זהו שכעת אני מסיים איתו עוד שיחה. תאמין לי, אני כבר יודע בעל פה את השעות בהן נדלקת התאורה של הרחוב כאן למטה, מרוב שיחות שאנחנו מקיימים שם בשעות אחר הצהריים והערב. תזכיר לי באמת מחר להורים טלפון למחלקה של המנוחות. יש מנוחה אחת מהבהבת.

- מחלקת שיפור פני העיר קוראים לה. אבל מה אתה לומד מהשיחות איתו?

הבחור, איך לומר, כנראה מתגעגע הביתה.

- נו, זה רק סימן שהבית שלכם הוא חם ובריא. ילד לא מתגעגע לבית לא מחבק.

תודה, אמסור זאת לאמא בשיחתנו הקרובה. הוא סך הכל הילד הקטן והאחרון בבית, בן הזקונים. בינינו, אני לא יודע למי קשה יותר, לו – או לאמא שלי.

הוא היה רגיל, הילד, להגיע כל ערב הביתה, לשותות כוס קפה חמה, בכוס שהוא אודב, לדבר עם אמא בשקט על היום שעבר עליו, וללכת לישון בחדרו הפרטי. והיום, הבחור מסיים את היום ב-12 בלילה, מקושש כוס חר פעמית מהדירה ליד, רק בשביל לגלות שאין חלב במקרר של הקומה, ואז ניגש לתפוס תור במקלחת, שזהמים החמים בה גם מהבהבים, כמו המנוחה ברחוב למטה.

ואתה מבין גם היטב, מה קורה כשאת צרור החוויות הללו הוא מספר לאמא שלו בטלפון.

- טוב נו, מה הוא חשב, שכל החיים ימשיכו עם כוסות קפה אישיים וחדרים פרטיים? שילמד להתמודד קצת. אני אומר לך, הדור שלנו.

אבל אתה יודע מה אני קולט תוך כרי השיחות שלי איתו? שיותר ממה שמציק לו הגעגע הביתה, מציקה לו העובדה שהענין הזה מציק לו.

- מה זה?

בריוק כמו שאמרתי. הוא מרגיש נבוכ מכך שדברים כאלו מציקים לבחור מיישיבה גדולה. הוא כל הזמן "מתנצל" על כך. בתפיסתו, לבחור בישיבה גדולה מותר להיות מוטרד משטיק'ל ארוך ב"מחנה אפרים", או מחברותא שלא בדיוק לפי טעמו. אבל להתגעגע הביתה? פאסט נישט.

- אוי, כמה שזה מופך.

מוכר מאיפה?

- אתה מכיר את ליכוביץ מהשיעור שלנו?

בטח, מה השאלה?

- הסתכלת פעם על התיק של התפילין שלו? לא.

מתגעגע לאבא ולאמא

"הבאתי את הכרך הראשון שמצאתי. הוא התיישב לידי, והחל לקרוא אתי ביחד את ההקדמה הקצרה של מורן הגרא"מ שך וצוק"ל, אותה כתב כשהיה כבן תשעים וחמש, אחרי עשרות שנות הרבצת תורה, והוא עומד בראשות הישיבה הגדולה בתבל, ומנהיג מחדרו את היהדות החרדית כולה:

"מה אשיב לך" על כל תגמולוהי עלי, מימי צעירותי שעבר עלי זמן ועידן בחוסר כל, מה שאי אפשר לתאר מיום המלחמה הראשונה בשנת תרע"ז, שע"י גזירת המלכות נגלו כל היהודים מערי ליטא..."

"ולא ידעתי איפא ההורים שלי, שאני הייתי לכר בסלוצק ולא היה לי קשר איתם, וכך עברו עלי כמה שנים".

"הוא סגר את הספר, והביט אלי במבט רך:

"איך אמרת קוראים לך? שימע'ן? תראה שימע'ן. הרב שך מדבר כאן על תקופה שהוא היה בערך בגילך.

בתקופה הזו הוא התגלגל בעזרות נשים, עם חולצה אחת, בלי אוכל ושתיה, ומעל ראשו חולפים מטוסים שמטילים פצצות".

"שמונים שנה אחר כך, הוא מודה לך" שעזר לו לשרוד את הקושי הגדול, ועל מה הוא שם את האצבע?"

"שלא ידעתי איפוא ההורים שלי! שהייתי לכר ולא היה לי קשר איתם!"

"לא קושי של רעב, לא חרדת מוות, ולא פצצות של גרמנים. הוא מדבר על הקושי הנפשי שהכי הטריד אותו אז – שהוא היה רחוק מהבית ומההורים. את הקושי הזה הוא בחר לתאר, כשהוא בן תשעים וחמש".

ואז המשיך ר' עוזר והסביר לו כמה דברים חשובים: "ילד, נער או בחור מתגעגע הביתה, לאבא ואמא, לא רק בגלל התנאים הטכניים שחסרים לו, אלא כי בית, אבא ואמא, אלו משענות של יציבות, מקורות של חוזק וחוסן. זה הבסיס. אט אט, מתרגלים לפתח חיים עצמאיים, ויציבות משל עצמנו. אבל כשנער מתנתק מהמשענת – הקושי הזה הוא לגיטימי, מובן, ומטלטל את עמקי הנפש. הבסיס והיסוד החזק ביותר – הופך למרוחק, ופחות נגיש וזמין".

"הקושי לך, שימע'ן, הוא הגיוני לחלוטין, והוא במקומו. מותר לך. אבל מה שאסור לך זה להישבר".

"פשוט תמצא דרך לחשוב על הענין כמה שפחות, ולמלא את סדר יומך ונפשך בדברים שיעניקו לך סיפוק ושמחה. כך, תפתח בקרבך משענות של יציבות פרטיים משלך, תחשוף יסודות עצמאיים, ותאתר, בתוככי נפשך פנימה, מקורות של חוסן וחוזק".

ככה אמר לו ר' עוזר, ואני מציע לך להזדרז שוב לרחוב למטה, לתפוס מנורה לא מהבהבת, ולקרוא ביחד עם אחיך את ההקדמה זו של ה"אבי עזרי".

- ובכן, בפעם הבאה שמזדמן לך תציין שם, רק קח בחשבון שזה יקח לך כמה דקות.

מה כוונתך בכל הרמזים הללו?

- על התיק שלו כתוב 'לייבאוויטש', והוא עטור יהלומים ואבנים בסדר גודל של חלון ראווה בחנות תכשיטים.

ליבוזיץ הזה, שימע'ן, כמו שאנחנו קוראים לו, הוא בן יחיד למשפחה מאד אמידה מאנטוורפן, משפחה חסידית במקור, אבל האבא למד בישיבות ליטאיות, והבן הולך בדרכו.

סתם מענין לרעת את הפרט הזה. אבל איך מתקשר הענין לענינו של אחי הצעיר?

- ובכן, שבו ע אחרי שהתחיל זמן אלול בשיעור א', אני נכנס לחדר יום אחד באמצע הסדר, ואני מוצא את שימע'ן יושב על המיטה עם פרצוף של ערב תשעה באב אחרי חצות. עוד לא כל כך הכרתי אותו, אבל הבנתי שמשוהו מעיק עליי.

התחלנו לשוחח. הוא נפתח, וסיפר לי קצת על החיים באנטוורפן אליהם היה רגיל, על הפערים בינם לבין החיים בפנימיה, ועל הגעגועים שלו להוריו. הוא העיף מבט מנחק על הארון שלו בחדר, וסיפר לי לפי תומו, שכבית שלו, ארון בכזה גודל משמש אותו רק לחולצות של שבת... ואז הוא הוסיף לי עוד משפט:

אומר לך את האמת. תיארתי לעצמי שזה יהיה לי קשה. כולם ידעו להזהיר אותי. אבל זה נראה לך הגיוני שזה כל כך מעסיק אותי? שזה כל כך יטריד אותי, הגעגועים הביתה?

ואני, בחור משיעור א', צריך להתמודד עם השאלות הללו.

אמרתי לו שאני מבין אותו וכו', ושמעתי שיש בישיבה ר"מ שהבחורים מאד נהנים לשוחח איתו, ר' עוזר, ואני ממליץ לו לתפוס איתו שיחה.

למחרת אחרי הצהריים, הוא בא להגיד לי תודה. "ר' עוזר פתר לך את הבעיה של ארון החולצות?" התענינתי. "לא, אבל הוא הרגיע אותי. הבנתי שמותר לי להיות מוטרד".

והוא סיפר לי גופא דעובדא.

"הגעתי לך" עוזר, שאלתי בנימוס אם אפשר לשוחח. הוא כמובן הסכים מיד, ושטחתי בפניו את תחושות הגעגועים, את הקשיים הטכניים – ומעל כל אלו, את השאלה האם זה הגיוני שהדברים הללו טורדים את מנוחתו".

"גש בבקשה לאוצר הספרים" הוא הורה לי, 'תביא משם אבי עזרי. לא משנה איזה חלק, רק שיהיה מהמהדורה החדשה'. לא מספיק הבנתי מדוע הוא הולך ללמוד איתי עכשיו שטיק'ל אבי עזרי, ועוד לא משנה מאיזה חלק".

טוב טעם ודעת

המשך מעמוד 21

מור הגאון רבי
אברהם יצחק
בלוך זצוק"ל הי"ד

נורא עם לקח נורא לא פחות בצדו: בעיירה שדוכה בה כיהן רבי יוסף לייב כרב, התגוררו כמה בחורים פודיקי עול שהרבו לשחק בקלפים. באחד הלילות שמעו קול נקישה וחכמה מגג הבית. מיהרו לעלות, אך לא מצאו כלום. הקולות שבו ונשמעו כמה לילות, וגרמו להם לבהלה. למרות שלא היו שומרי תורה ומצוות, ניגשו לרב העיירה רבי יוסף לייב.

הרב ענה להם: אני לא בקי בנסתרות, אבל אני יודע שלפני תקופה היה בחור אחד מדונינסק תלמיד המכללה הפטרבורגית שהתארח בימי הקיץ בבית זה. בבוקר אחד איבד עצמו לדעת בחדרו בעליית הבית רח"ל, ודמו נספג בקורות העץ. כיוון שעל פי ההלכה הקודרת טעונות קבורה, חיביבים לעקור אותן ולקברן אולי אז תיפתר הבעיה.

למחרת היום ההוא ולעיני כל בני העיר הולילו את קרשי הרצפה לבית הקברות, וכיום השלישי קברום שם. וישב הבית למנוחתו!

המשך רבי מרדכי וסיפר, וגזר לקח מוסרי מאלף: אחד הצעירים ששמע את תשובתו של רבי יוסף לייב, התפעל ואמר: "אם הקבורה תסיר את הבעיה, אני מתחיל להניח תפילין וחוזר בתשובה". אותו צעיר באמת התחיל לבוא ולהתפלל והניח תפילין במשך כמה שבועות, עד שהפסיק ולא חזר לכך. והיה רבי מרדכי מרגיש ומפיק מזה יסוד מוסרי וטלואי מובהק: התפעלות והתרגשות ממעשה פלא כזה או אחר, אין בה כדי לשנות את האדם ולהחזיקו לאורך זמן. ללמדך, שאין בעולם תחליף לחינוך והעבודה המוסרית העצמית ברציפות ובעקביות.

בהלווייתו שהתקיימה ב' בחשוון תר"צ, מסרו בניו וחתניו את צוואתו, בה ציווה לכל צאצאיו - לפני תפילת כל נדרי בערב יום הכיפורים האחרון - שיקראו שם שמים בעולם. והם הצהירו שהם וכניהם אחריהם מקבלים עליהם לקיים את צוואתו הגדולה.

בתום השלושים אמר בנו מור רבי אברהם יצחק זצוק"ל הי"ד: "שמענו מרבנו בימי האחרונים שצוואה נכללת בהם עבורנו - שלושה פסוקים: 'שמע ישראל ד' א-לקינו ד' אחד', 'יודוך עמים א-לקים יודוך עמים כלם', 'שלוש שלום לדחוק ולקרוב אמר ד' ורפאתיו'. הראשון הוא היסוד העיקרי שבכל מחשבותינו ומעשינו יש לוט רעיון אחד, רעיון אחדות הבוה, מרעיון זה מסתעפת כל התורה כולה כל מחשבה נכונה כל דבר אמת והטוב והמועיל. אין לשום דבר כל ערך וקיום אם אינו יוצא משרש זה. השני, שנשתדל להפיץ את דעת האמת בעולם לא רק בחוג צר וקטן, אלא מטרותנו ומגמתנו יהיו לקרש שם שמים בעולם ולהפיצו בתבל. השלישי, אופן עבודתנו להפצת האמת יהיה דרך מבוא שלום אבל רק שלום כזה הנובע ממקור ושרש האמת ומוביל לו".

אבא ושמו החזון איש...

המשך מעמוד 13

שלמה וולכה זצוק"ל, בן ראשון לאחר שלוש בנות. המשגיח זצוק"ל נכנס אל מרן החזון איש זיע"א להזמין לשמש סנדק לדרך הנימול. אז לא היה מקובל לטלטל את התינוק אל הסנדק אלא הסנדק הגיע לתינוק. מרן זיע"א על אף חולשתו הרבה, התבטא שהוא רוצה לראות את הישיבה, "עם ווילט זיך מיר זעהן די ישיבה" - אמר, כאילו ביקש להעניק תמיכה פומבית לישיבה, אותה ואת ראשיה - ראש הישיבה הגאון הגדול רבי משה שמואל זצוק"ל, והמשגיח רבי שלמה זצוק"ל - כה העריך. זו הייתה עבורו סיבה להתאמץ לנסוע אל המושב המרוחק, גם על רקע חולשתו.

בראש חודש חשוון, יום המיוער, הגיע מרן זיע"א בשיא הודו ויפעתו ברכבו של בן ביתו הר"ר משה חיים אוקון זכרוננו לברכה, אליו התלווה הגאון רבי ברוך רוזנברג זצוק"ל ויבדלחט"א הגאון רבי יצחק גורדונינסקי שליט"א, גיסיו של המשגיח זצוק"ל. באותה עת הבחורים למדו בבית המדרש המקומי של המושבה. מרן החזון איש זיע"א הגיע לשם, התיישב ליד השולחן הצדדי, ולצדו התיישבו יתר הרבנים. רבי משה שמואל זצוק"ל שאל את מרן זיע"א אם הוא רוצה לומר משהו לבחורים, והוא השיב שאין לו כוח. יש לזכור שהיה זה כשבועיים לפני פטירתו. אבל אמר שבחורים יגשו לרבר עמו בלימוד.

"ראש הישיבה רבי משה שמואל זצוק"ל הורה לי שאנש ביהר עם הבחור, לימים הגאון רבי יהודה בן שלום, לשוחח עמו בלימוד. באותו זמן למדו בישיבה את הסוגיה של 'מעילה בקונמות', היה לי מהלך בלימוד הסוגיה, שונה מהדרך בה נקט מרן החזון איש בספרו, היה לי לכאורה ראייה להבנתי מדברי הירושלמי. אמרתי את הסתירה למרן זיע"א, כשאני נוקט בלשון קצרה ומהירה מחמת היראה. אך למרן זיע"א הייתה תפיסה פלאית, לא היה צורך להבהיר את הדברים, הוא מיד ירד לכונתו. אך הוא לא מיהר לתרץ את הסתירה, אלא פנה אל כל הבחורים שצבאו סביב, והחל להרצות את הסתירה מהירושלמי".

"אדחכי והכי נכנסו מבני המושב לשאול על עניני הלכה שנגעו למושב, מקוואות ועירובין וכדומה. הללו לא המתונו אלא מיהרו לשאול, ומרן זיע"א השיב להם על ראשון ראשון. בינתיים כבר נקרא מרן זיע"א לברית המילה. הברית נערכה בחדר האוכל שבפנימייה, וזכרני שהמשגיח זצוק"ל הציע לו לשבת בכורסה שניצבה שם, אך מרן זיע"א סירב, כנראה מחשש שעטנו. לאחר הברית פנה לשוב לביתו, הבחורים עברו בסך, הוא הושיט לכל אחד את ידו וברכו. בדרך אל המכונית כיתרוהו בני הישיבה וליוו אותו בשירה ובזמרה. מרן החזון איש ישב בקדמת הרכב, רכן על מטהו, כאילו כל הריקודים והשירה בחוג אינם קשורים אליו בכלל".

כעבור שבועיים, במוצאי שבת, התכשר כלל ישראל בידעה המרה על סילוקו של מרן זיע"א. בתוך כלל ישראל הרגשנו את האבל יחיד, וכיצד גלגלה ההשגחה שכניסתנו לישיבה הייתה בעצתו ופרידתו מאתנו הייתה כשהוא הגיע אלינו לישיבה, בבחינה של 'להיפרד מתוך דבר הלכה', מעין סגירת מעגל. למחרת נסענו יחד עם כל הבחורים להשתתף בהלוויה. באופן סמלי נותרתי עם 'חוב' של תירוק על הירושלמי שנמנע ממני, אך כמוכן שמעל הכל חשנו את החיסרון בדמות הרב הדומה למלאך שהיכה על ראשנו ואמר 'גדל!!' קריאה זו ליוותה אותנו עד זקנה ושיבה, כאחד מני רבים שמרן זיע"א כיוון והדריך באהבת עולם לכל יחיד ויחיד כדי שיוזכה לעלות בתורה.

"כאשר אני הגעתי לארץ" - מסיים הגר"א שליט"א בהתרגשות ניכרת - "היו כמה מאות בחורים בשלש הישיבות הגדולות. כיום בלי עין הרע יש עשרות אלפים, הכול מכוחו של אותו זקן. ולא רק כסדרים של הישיבות, אלא בכל חלקי התורה לומדים בעיון נפלא. כל זה היה מכוחו!!"

יישר כוח, אורך ימים ושנות חיים.